

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**INTEGRACE DĚTÍ CIZINCŮ Z HLEDISKA PROFESNÍ PŘÍPRAVY
PEDAGOGA MATEŘSKÉ ŠKOLY V PLZEŇSKÉM KRAJI
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

Michaela Koppová

Předškolní a mimoškolní výchova, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Markéta Zachová, Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne 30. 6. 2017

.....
vlastnoruční podpis

Velice děkuji vedoucí mé práce PhDr. Markétě Zachové, Ph. D., za trpělivý přístup, cenné připomínky, odborné rady a především za ochotu a čas, který věnovala vedení mé práce. Poděkování také patří ředitelce a kolegyním z Mateřské školy v Třemošné, které byly plně nápomocny a ochotně poskytly své poznatky a dokumentaci k výzkumné části bakalářské práce. Poděkování patří i rodičům dětí, kteří přispěli k vypracování této práce. V neposlední řadě děkuji i své rodině za podporu.

ORIGINÁL ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 SOCIOKULTURNÍ HANDICAP DÍTĚTE-CIZINCE.....	5
1.1 VLIV KULTURY NA OSOBNOST JEDINCE.....	6
2 PROFESNÍ PŘÍPRAVA PEDAGOGA S OHLEDEM NA DĚTI CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	7
2.1 ANALÝZA PROJEKTŮ ZAMĚŘENÝCH NA ZAČLENĚNÍ CIZINCŮ DO MATEŘSKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE.....	9
2.1.1 Organizace META o. p. s.....	10
2.1.2 Organizace Člověk v tísni, o. p. s., projekt „Varianty“.....	10
2.2 PROCES ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ VE VYBRANÉ ZEMI EVROPSKÉ UNIE.....	12
2.2.1 Finsko.....	12
3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO PROSTŘEDEK K INTEGRACI DÍTĚTE CIZINCE.....	14
4 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM A JEHO RODIČI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM.....	15
5 METODICKÁ DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S DĚTI CIZINCŮ.....	16
6 ANALÝZA PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ PRO DĚTI CIZINCŮ.....	19
6.1 POSTUP MATEŘSKÉ ŠKOLY PŘI INTEGRACI DÍTĚTE-CIZINCE.....	19
6.2 DIAGNOSTIKA DĚTÍ CIZINCŮ.....	21
6.2.1 Test řečových dovedností žáků cizinců.....	22
6.3 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PRO DĚTI CIZINCŮ.....	22
6.4 PROBLEMATIKA POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY DO MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	23
7 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	25
7.1 CÍL VÝZKUMU.....	25
7.2 VÝZKUMNÉ METODY.....	25
7.3 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	26
7.4 KAZUISTIKY DĚTÍ.....	27
7.4.1 Anife.....	27
7.4.2 Alexander.....	28
7.4.3 Larisa.....	31
7.4.4 Vyhodnocení kazuistik.....	32
7.5 ROZHOVOR.....	32
7.5.1 Vyhodnocení rozhovoru.....	34
7.5.2 Shrnutí rozhovoru.....	38
7.6 ANALÝZA PROGRAMŮ FAKULTY PEDAGOGICKÉ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI.....	39
7.6.1 Analýza oboru učitelství pro mateřské školy se zaměřením na dítě/žáka cizince.....	39
7.6.2 Analýza programů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni.....	40
7.7 SHRNUÍ VÝLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	41
ZÁVĚR.....	42
RESUMÉ.....	44
SUMMARY.....	45
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	1

ÚVOD

O problematiku integrace cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga v mateřské škole jsem se začala zajímat při svém působení v Mateřské škole v Třemošné, kde jsem se setkala s tím, že v každé třídě bylo alespoň jedno dítě z bilingvního svazku, z rodiny, která žila dlouhou dobu v zahraničí, a nebo z rodiny, kde jsou oba rodiče cizinci.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí, části teoretické a části výzkumné. V teoretické části vybírám z aktuálních odborných zdrojů, které se zabývají touto problematikou (především práce Průchy, organizace META, o. p. s., organizace Člověk v tísní, o. p. s.). Vzhledem k nepropracovanosti tématu jsem informace hledala i v odborných periodikách a v zahraničních a českých institucích věnujících se školství. Jednu samostatnou kapitolu věnuji konkrétní podobě vzdělávání cizinců v Norsku, kde program vidím jako velmi inspirativní. Cílem výzkumné části bylo zjistit, jak probíhá začlenění dětí-cizinců v Mateřské škole v Třemošné a jak jsou na děti-cizinců profesně připravováni pedagogové. Proces začlenění analyzujeme na kazuistikách 3 dětí. K výzkumnému šetření volím metodu pozorování, rozhovoru s pedagogy a analýzu programů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni se zaměřením na děti/žáky cizince.

Jak je patrné z názvu mé práce „Integrace cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ budu v části teoretické hledat hlavně odpovědi na otázku zda-li máme možnost se jako pedagogové dostatečně připravit na integraci dětí cizinců v rámci pedagogické profese, zda využíváme všechny dostupné metodické pomůcky a didaktické materiály a zda dokážeme adekvátně reagovat na danou situaci. Zda pedagogové v mateřské škole jsou seznámeni s postupem integrace dítěte cizince a dokáží sociální znevýhodnění vyrovnat do té míry, že dítě úspěšně nastoupí do základní školy bez sociálního znevýhodnění. Zamysleme se nad tím, zda jsme poznatky získané kazuistikou dětí a rozhovory s pedagogy analyzovali v nové informace, které by nám byly nápomocny, nebo se nám potvrdila doporučení z části teoretické. Pokusíme se zjistit, zda nám jsou k dispozici běžně dostupné podpůrné prostředky k naplnění metodiky, vyplývající z novely Rámcového vzdělávacího plánu pro předškolní výchovu

a jsme-li schopni v běžném provozu rámcový vzdělávací plán naplnit a dítě plnohodnotně připravit na nástup do základního vzdělávání.

Cílem bakalářské práce je analýza procesu integrace dětí cizinců do prostředí mateřské školy (dále jen MŠ), a to především z hlediska profesní přípravy pedagoga (tj. zda a jakým způsobem jsou učitelé v MŠ připravováni na práci s dětmi cizinců, jaké strategie využívají pro jejich úspěšnou integraci a kde shledávají nedostatky v rámci profesní přípravy atd.).

Teoretická část

1 SOCIOKULTURNÍ HANDICAP DÍTĚTE-CIZINCE

Sociokulturním handicapem rozumíme především odlišnost v sociální a kulturní příslušnosti vzhledem k majoritní společnosti. Jedná se především o odlišnosti ve výchově a socializaci a s tím související oblasti zkušeností. Tento druh handicapu vzniká jen při znevýhodnění, u kterého se projevuje sociální, nebo kulturní odlišnost vůči majoritní společnosti. (Vágnerová, 2008)

Pro děti v mateřské škole to znamená, že se musí chovat podle nových pravidel, získávají jiné informace, chce se po nich ovládnání jiných dovedností, než na které byly zvyklé a pro úspěšné začlenění se musí přizpůsobit majoritní společnosti.

Dle Vágnerové (2008) některé normy a zvyklosti dětí cizinců ztrácí svůj význam. Děti přijdou do mateřské školy s určitým předsudkem ze své země, mají osvojené vzorce chování k autoritám a co od nich mohou očekávat, mají svůj systém hodnot, pravidel, své zvyklosti v chování, které jsou pro jejich kulturu akceptované a které již ne. Děti-cizinci se potýkají s tlakem na jejich chování, výkonem při činnostech v mateřské škole a s jazykovou bariérou.

Mezi nejdiskutovanější problémy vyplývající ze sociokulturního znevýhodnění v dnešní době, bychom mohli zařadit obtížně akceptovatelné projevy jakéhokoliv náboženství, ať už se jedná o samotné přiznání k víře, tak i pokud jde o standardní vzorce chování s tímto spojené (jako jsou různé stravovací návyky, zakázané druhy potravin, oblékání, rituály, společenské obřady a jiné). Další problém, se kterým se v mateřské škole můžeme setkat jsou odlišnosti ve vnímání vlastního těla, dětem může být nepříjemné převlékání na sportovní lekce, mohou mít problém s nahotou při sprchování a používáním nejen společných toalet, ale i s tím, že v mateřské škole není možnost rozdělování dívčích a chlapeckých šaten a sociálního zařízení. Další problematikou jsou hygienické návyky, udržování čistoty svého okolí. Mezi zásadní odlišnosti je potřeba zařadit verbální i neverbální komunikaci, která se mimo jiné projevuje i jinou komunikační etiketou, a to jak ve formě, tak v obsahu, jako konkrétní příklad bychom mohli uvést pozdravy, vykání, nebo tykání učiteli a porozumění kontextu. Děti-cizinci mají celkově odlišný sociokulturně podmíněný přístup ke škole a ke vzdělání. Pro děti-cizince se jedná o velkou zátěž která může vyústit až v kulturní šok. (Vágnerová, 2008)

1.1 VLIV KULTURY NA OSOBNOST JEDINCE

Kultura má bezesporu na osobnost dítěte markantní vliv. Vzhledem k majoritní a minoritní společnosti můžeme říci, že příslušnosti k minoritní kultuře vzniká vzhledem k majoritní kultuře určitý typ handicapu.

Kulturou rozumíme „souhrn prostředků a mechanismů specifické lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Kultura představuje program činností jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím práce, sociokulturních regulativů, ideí, institucí organizující lidské chování.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 548-549).

Mezi faktory národních a etnických kultur řešíme převážně v mateřské škole osvojování si jazyka a komunikaci. Méně často jsou zohledňovány faktory sociokulturní, a to ty, které jsou zakotveny v národních a etnických kulturách, v nichž dítě vyrůstá. (Průcha, 2011). Kultura ovlivňuje náš charakteristický způsob chování, naše hodnoty a normy, komunikační zvyklosti, které jsou charakteristické pro určité etnikum, nebo kulturu určité země. Souhrn těchto charakteristických sociokulturních rysů můžeme také nazvat „kulturní vzorce a jsou generačně předávány a udržují se trvale v historickém vývoji.“ (Průcha, 2011, s.36)

V mateřské škole děti vnímají převážně vzhledovou rozdílnost, odlišné jazykové zvyklosti, jiné hygienické návyky, různé oslavy výročí, nebo svátků, popřípadě naopak si všimnou, že děti například Vánoce neslaví.

Česká školní inspekce zveřejnila dne 20. 3. 2017 svůj postoj ke skutečnostem spojenými se vzděláváním dětí s odlišným mateřským jazykem (dále jen děti s OMJ) v mateřské škole, ze kterého je patrné, jaké mají školy povinnosti k dětem cizinců, a to rozeslala do českých mateřských škol pod č. j.: ČŠIG-1695/17-G21. Ale zároveň v dokumentu připouští, že ač problematiku dětí-cizinců v mateřské škole zákon „ošetřil“ v různých úrovních, tak je známo, že pedagogové mají nedostatečné prostředky a opatření pro jeho naplnění.

2 PROFESNÍ PŘÍPRAVA PEDAGOGA S OHLEDEM NA DĚTI CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Učitel v mateřské škole by měl mít ve vzdělávání cizinců stejné možnosti profesní přípravy, jako při kterémkoliv jiném znevýhodnění, se kterým ve třídě pracuje.

Učitelská profese v mateřské škole (dále jen MŠ) je fyzicky i psychicky velmi náročná. Je to jediný stupeň vzdělávání ve školství, kde se propojují v rámci celého dne všechny činnosti spojené s pobytem dítěte v mateřské škole ve výchovně-vzdělávací proces a učitel je s dětmi po celou jeho pracovní dobu.

Profesní přípravu učitelů tvoří především profesní identita, osobnost učitele v MŠ, role učitele v MŠ a povinnosti učitele v MŠ. Profesní identita učitele se skládá z několika etap, a to startovací etapy, která je na začátku studia, jedná se o naši motivaci pro studium, primární představy o učitelské profesi, zkušenosti s naším vzděláváním a přístupem učitelů během našeho života, je zde vytvořena tzv. prekoncepce pojetí výuky. Druhá etapa je časně pojetí výuky, kdy student propojí základní informace z oblastí pedagogiky, psychologie a etiky a na základě těchto znalostí se utváří tzv. konstruování individuálního pojetí výuky. Poslední etapa je formování uvědomované koncepce pojetí výuky, kde se promítne sebereflexe, reflexe a zkušenosti z praxe. (Dytrtová, 2009, s. 13)

Osobnost učitele je třeba chápat „jako obecný model osobnosti člověka, který se vyznačuje především psychickou determinací.“ (Dytrtová, 2009, s. 15). Osobnost učitele se skládá z několika složek, a to psychické odolnosti, adaptability, adjustability, schopnosti osvojovat si nové poznatky a sociální empatii a komunikativnosti. „Učitel by měl mít snahu o sebepoznání, sebehodnocení a sebekritiku.“ (Dytrtová, 2009, s.17)

Učitel v mateřské škole vystupuje v různých rolích, například jako edukátor, poradce, organizátor, ošetřovatel. Učitel v MŠ pomáhá dětem s osobní hygienou, zajišťuje stravovací návyky svěřených dětí, působí například i jako preventista v logopedické péči.

Podle Rámcového vzdělávacího plánu pro předškolní vzdělávání má učitel povinnost zpracovat třídní vzdělávací plán, vypracovat program činností k tématickým celkům, sledovat, hodnotit a zaznamenávat výsledky vzdělávacího procesu a vývoje dětí do záznamových archů mateřské školy.

Pokud bychom se soustředili na práci pedagoga, pracujícího s dětmi-cizinci, vyzdvihla bych převážně empatii, empirii a zájem o samostudium dané problematiky (např. znalost kulturních vzorců dítěte cizince, který do MŠ nastupuje, aby bylo možno předcházet konfliktům, být seznámen se sociokulturním prostředím, ze kterého dítě pochází, být připraven na možnost jazykové bariéry pro snadnější start dítěte v MŠ). Pedagog musí mít cit pro práci s lidmi z různých etnik a musí mít schopnost odprostit se od předsudků vůči různým rasám a národnostním menšinám v mateřské škole.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní výchovu je multikulturní výchova, environmentální výchova a jiné aspekty globálního myšlení začleněna do oblastí Dítě a svět, Dítě a společnost, Dítě a jeho tělo, Dítě a ten druhý a Dítě a psychika, kde prochází napříč všemi oblastmi a vzdělávací nabídka umožňuje propojenost v plánování.

V odborných publikacích jsem našla velice málo informací, ze kterých bych jako pedagog v mateřské škole mohla čerpat. Myslím tím materiály určené výhradně pro předškolní věk, kdy je podle mého názoru nejideálnější začít a využít právě tak nízký věk, kde děti nemají tolik zakódované předsudky a negativní zkušenosti a snáze se s nimi pracuje na pozitivním vztahu k národnostním menšinám, než ve věku pozdějším.

Stát se sice snaží prostřednictvím rámcového vzdělávacího programu garantovat multikulturní vzdělávání dětí a žáků, ale dle závěrů dotazovaných pedagogů (viz. příloha č. 2), vyplývá, že garance vzdělávání v této oblasti není zajištěna dostatečně, a to i s přihlédnutím na délku praxe pedagoga, či stupně ukončení pedagogického vzdělávání. Většina pedagogů pracuje intuitivně, bez podpůrných prostředků a jen navazuje na předešlé zkušenosti se všemi dětmi bez ohledu na jejich znevýhodnění. V obsahu pregraduálního vzdělávání nám chybí programy, které by se problematikou dětí cizinců zabíraly. Nejzásadnější problém vidím v tom, že učitelé nejsou proškolení jak učit český jazyk, jako jazyk odlišný od mateřského jazyka a s tím spojená jazyková úroveň dětí cizinců, kteří do školního zařízení nastupují. Je nutné si uvědomit, že dítě by mělo dostat předškolní jazykovou výuku v jazyce, ve kterém bude dále vyučováno a zajistí se tím bezproblémová integrace a šance na běžný život ve společnosti, ve které jeho zákonní zástupci plánují společnou budoucnost, který nebude omezovat jazyková bariéra. Je sice pravda, že děti se rozmlouvají společně s dětmi tříletými z majoritní společnosti a v jejich

jazykovém projevu takový rozdíl není, ale nedostatky se mohou objevit později. Učitelkám nejsou běžně k dispozici podpůrné prostředky pro práci s výše zmíněnou cílovou skupinou dětí a ani nejsou proškoleny, jak s cílovou skupinou pracovat.

Při hledání kurzů a různých poradenských zařízení jsem našla několik prověřených organizací, které se této problematice věnují, a to převážně organizace Člověk v tísni, o. p. s., s projektem „Varianty“, Multikulturní centrum Praha, z. s. a organizaci META o. p. s.

Z historického vývoje učitelské profese, na které by mohli současní pedagogové navázat, jsem z pohledu profesní připravenosti na děti cizinců nenalezla žádné konkrétní poznatky.

Efektivnější je hledat inspiraci v integraci dětí-cizinců z jiných států Evropské unie, kde lze najít řadu podnětů a inspirace. Nabízí se několik států, kde je možné hledat inspiraci při začleňování a vzdělávání dětí cizinců a čerpat z jejich zkušeností. Mně osobně zaujal projekt „Grunnlaget“ z Norska a výuková metoda Persona Dolls.

Momentálně je pro mě aktuální příprava na profesi učitelky v mateřské škole a jakým způsobem zohledňuje pregraduální přípravu učitelů specifika práce s dětmi/žáky cizinci. Západočeská univerzita v Plzni v rámci oboru Učitelství pro mateřské školy.

Profesní přípravou se zabýváme podrobněji ve výzkumné části, a to v kapitole „7.6. Analýza předmětů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni.“

2.1 ANALÝZA PROJEKTŮ ZAMĚŘENÝCH NA ZAČLENĚNÍ CIZINCŮ DO MATEŘSKÝCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice se integraci (vzdělávání) cizinců věnuje řada neziskových organizací, níže uvádím stručný přehled. Popis činností neziskových organizací vychází z jejich portálových informací, dokumentů, publikací a článků.

2.1.1 ORGANIZACE META O. P. S.

Jedná se o neziskovou organizaci, které podporuje cizince na našem území a snaží se o jejich začlenění. Působí nejen na cizince samotné, ale i na odbornou a širokou veřejnost. Meta pořádá odborné semináře, které usnadní přístup ke vzdělání či práci lidem, pro které je překážkou multikulturní prostředí, ze kterého pochází, ať se jedná o neznalost jazyka, vzdělávací možnosti, nebo různé sociální a právní systémy.

Organizace Meta nabízí v rámci seminářů projekt „Program na podporu pedagogických pracovníků, při práci s žáky cizinci“ a „Češtinou k inkluzi,“ nabízí akreditované semináře a kurzy jako je „Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem v MŠ“. Jejich nevýhoda je, že jsou určeny pouze účastníkům z Prahy (vzhledem ke spolufinancování hlavním městem Prahou).

Další zajímavý projekt je cyklus seminářů zaměřených na začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem do ZŠ pro účastníky z celé ČR, a to „Principy práce s žáky s odlišným mateřským jazykem.“

Akreditované semináře pro zájemce z celé České republiky jsou „Úvod do začleňování dětí s odlišným mateřským jazykem do MŠ“ a „Jazyková podpora dětí s odlišným mateřským jazykem.“

Mimo výše uvedené semináře nabízí organizace META o. p. s., i metodickou podporu a poradenství.

2.1.2 ORGANIZACE ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S., PROJEKT „VARIANTY“

Projekt „Varianty“ se celkově zabývá interkulturní problematikou. Nejedná se pouze o přístup ke vzdělání v mateřské škole, ale o celkovou problematiku migrace. Pro mě je tento přístup velmi přínosný, protože mám možnost dětem ve třídě přiblížit jiný pohled na migraci. Díky různým videím a rozhovorům s dětmi z jiných zemí se objeví druhá strana pohledu, která v nás vyvolává souvislosti, které bychom si dříve neuvědomovali.

Tým odborníků, kteří pracují na projektu „Varianty“, představuje jeho cíl jako inkluzivní společnost se vzděláním pro každého, lidé jsou vedeni ke globální

odpovědnosti a respektují ostatní. Školy se snaží vychovávat otevřené a tolerantní lidi s kritickým myšlením.

Z různých projektů mě nejvíce zaujal kurz „Konceptuálního učení“ týkající se dětí se speciálním vzdělávacím programem a jejich přípravou na vstup do základního vzdělávání pomocí norské metody „Grunnlaget.“ Tato metoda vyrovnává znevýhodnění při práci v předškolní přípravě a hlavní myšlenkou je naučit děti se učit pomocí pojmového učení.

Dalším zajímavým kurzem je kurz „Proč inkluzivní vzdělávání.“ Zde se jedná o prezentaci principů, efektivních metod a právních rámců v uceleném přehledu k inkluzivnímu vzdělávání.

Autoři projektu „Varianty“ formulují interkulturní vzdělávání jako vytváření a testování programů a materiálů pro učitele a žáky. Připravují metody a aktivity do výuky, které rozvíjejí sebereflexi, dialog, aktivní naslouchání a komunikaci. Propojují jednotlivé oblasti vzdělávání. Cílem je teoretické zakotvení i praktické ověření přístupů, se kterými se pracuje. Na projektech spolupracují odborníci z pedagogické i psychologické oblasti, ale poznatky obohacují i lidé ze školní i mimo školní praxe.

Zaujala mě také metoda „Persona Dolls,“ nazývaná také „Panenka s duší,“ která rozvíjí u dětí sebeúctu, empatii, respekt a pomáhá jim stavět se proti jednání, se kterým nesouhlasí a je jim nepříjemné. Panenka pomáhá dětem i učitelům mluvit o citlivých, popřípadě i nepříjemných tématech a učí děti respektu k ostatním. Učí pedagogy, jak pracovat s předsudky, jak se vyhnout zhodnocení situace „on to tak nemyslel,“ nebo „to nic není.“ Metoda Persona Dolls v prostředí mateřské školy zvyšuje sebevědomí z hlediska osobnostní identity, děti zažívají rozmanitost, pomocí této metody vzniká kritické myšlení vůči diskriminaci a děti se diskriminačním projevům dokáží postavit. Panenka může představovat jakýkoliv znak, který vede k diskriminaci. Panenka sedí učitelce na klíně, šeptá jí svůj příběh a ta ho tlumočí dál dětem. Učitelka sděluje dětem, co panenku trápí, nebo jí dělá starosti, či radosti, a ptá se, jak to mají ostatní děti, co si o tom myslí. Děti prostřednictvím panenky řeší své konkrétní příběhy. (Těthalová, 2014)

Organizace Člověk v tísni pracuje na projektu „Světová škola.“ Titulem „Světová škola“ se podle organizace pyšní 63 českých mateřských, základních a středních škol.

Základní myšlenku „Světové školy“ představují autoři projektu ve třech krocích uč se - zjišťuj - jednej a cílem je příprava dětí na aktivní život v multikulturní společnosti.

2.2 PROCES ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ CIZINCŮ VE VYBRANÉ ZEMI EVROPSKÉ UNIE

V níže uvedené kapitole předkládám prezentaci vybraných zemí, které se problematikou integrací cizinců zabývají a jsou v tomto ohledu pro nás cennou inspirací, např. Finsko (kde je v daném ohledu propracovaný systém).

2.2.1 FINSKO

V roce 2007 byl odstartován ve Finsku program rozvoje multikulturních dovedností ve všeobecném vzdělávání. Povinná školní docházka se vztahuje na žáky-migranty v předškolním věku, tj. od 6 let a na žáky na základní škole, tj. do 16 let. *„Škola získává dvojitý grant na žáka-cizince v jeho prvním roce studia a výuku pro žáka-cizince uzpůsobuje podle individuálního vzdělávacího plánu. Tito žáci-cizinci mají možnost studovat švédštinu a finštinu a svůj rodný jazyk ve skupinové výuce vedené učitelem a jeho asistentem. Povinností zřizovatele je nabídnout žáku-cizinci výuku v jeho rodném jazyce, přičemž finský školský zákon garantuje alespoň výuku náboženství v rodném jazyce žáka-cizince.“* (Šmídová, 2012)

Finsko vypracovalo kurikulum pro žáky/studenty, pro které je finština, jazykem instrukcí, tedy cizím jazykem (L2). Pedagogové žáků-cizinců si doplňují vzdělání pro výuku finštiny jako cizího jazyka a jsou finančně hodnoceni za výuku minimálně dvou žáků-cizinců. Města mají vypracované integrační programy, jako je například aktualizace školních osnov, regionální spolupráce, vzdělávání ředitelů, koordinátorů i učitelů a překlady informačních materiálů. Na škole je „kontaktní“ učitel a je konzultantem a koordinuje spolupráci s ostatními. Neméně významné jsou pro integrační program mimoškolní aktivity pro žáky cizince, kde za pomoci podpůrných činností začleňují cizince do komunity. (Šmídová, 2012)

Mě osobně velmi zaujalo setkávání rodičů, učitelů a přátel v různých jazycích při organizování tematických dnů a interkulturních tématech týdne.

Tento program byl ukončen v roce 2011 a podrobnější popis viz. ŠMÍDOVÁ, Tereza. „Nové přístupy ve vzdělávání žáků-cizinců v zemích EU.“

V rámci průzkumu evropského začlenění je nutné zmínit koncepční materiály integrace dětí přistěhovalců do škol, které vytvořila „Rada Evropy,“ a ve kterých poskytuje řadu témat, jako například jazykové a vzdělávací přístupy v integraci dětí a dospívajících z rodin migrantů, jazykovou diagnostiku ve vícejazyčném prostředí s ohledem na průběžné výsledky postupů jako doprovod učení a vyučování, jazyky vzdělávání: zaměření na zranitelné skupiny studentů, migrující žáci a ovládnutí jazyka školní docházky: variace a reprezentace, využívání, aktivace a rozvoj plurilingvního a plurikulturního repertoáru pro lepší školní integraci, profesní rozvoj pracovníků z vícejazyčných škol, spolupráce, řízení a vytváření sítí: efektivní způsoby, jak podporovat jazykovou a vzdělávací integraci dětí a dospívajících z rodin migrantů. Konkrétní materiály jsou v anglickém, nebo francouzském jazyce. (Consil of Europa, 2012)

3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA JAKO PROSTŘEDEK K INTEGRACI DÍTĚTE CIZINCE

„Multikulturní výchovu chápeme, jako edukační činnost zaměřenou na učení lidí z odlišných etnik, národů a rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.“ (Průcha, 2011, s. 15) V mateřské škole ji převážně zařazujeme formou propojených bloků, a to Dítě a jeho tělo, Dítě a svět, Dítě a ten druhý a Dítě a psychika.

Prostřednictvím multikulturní výchovy poskytujeme dětem základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti, učíme je komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých. Děti se učí přijmout druhého jedince se stejnými právy a uvědomují si, že etnické skupiny jsou rovnocenné. Prostřednictvím multikulturního vzdělávání rozvíjíme u dětí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských a sociálních skupin. Prostřednictvím informací vytváříme u dětí postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám a uvědomění si vlastní identity. Učíme se, jak vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu. Multikulturní výchova pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové intolerance s principy života ve společnosti. Pokud se děti sžijí s výše uvedenými poznatky již v předškolním věku, můžeme věřit, že jsme napomohli prevenci vzniku xenofobního chování a dosáhneme u dětí kritického myšlení vůči diskriminačnímu chování. (Průcha, 2011)

4 KOMUNIKACE S DÍTĚTEM A JEHO RODIČI S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM

Komunikace je nejzásadnějším prostředkem úspěšné integrace dítěte v mateřské škole. Jedná se o komunikaci mezi dítětem - pedagogem, dítětem - rodiči, mezi dětmi a popřípadě jinými příslušníky komunity.

Důsledné osvojení jazyka je předpokladem pro úspěšné začlenění do majoritní společnosti.

Děti cizinců vykazují řadu specifíků i v oblasti neverbální komunikace. Je nutné si uvědomit, že daná osoba nemusí mít stejný vzorec chování. Například v Thajsku mají intimní vzdálenost 80 – 100 cm na rozdíl od naší, kde je to pouhých 30 cm. V asijských zemích smí dítě po hlavě pohlédit jen matka, pohlazení od jiné osoby je nepřijatelné a velmi nepříjemné. Podobně nevhodné je podání jedné ruky, je to pro ně projev nevychovanosti, podávají se obě. Zároveň smrkání na veřejnosti je pro tyto národy také nevhodné. (Průcha, 2011)

Mimika je výraz obličeje, který odráží naše emoce, právě mimika dokáže pomoci cizinci, který nehovoří českým jazykem, pomoc pochopit zda danou věc chápe správně a zda správně spolupracujeme. Ale opět se setkáváme s rozdílným vnímáním například očního kontaktu, kdy náš pohled z očí do očí při rozhovoru je u nás chápán jako projev slušného chování a u dětí, se kterými hovoříme očekáváme jejich opětvání, jako reakci na to, že nám naslouchají. U dětí vietnamské národnosti takové jednání značí nadřazenost a člověk, kterému do očí hledíte se cítí méněcenný a nepříjemně. Zároveň ani úsměv automaticky neprovází souhlas a pochopení, u Vietnamců právě naopak.

V případě neverbální komunikace (tj. haptika, gesta, mimika a proxemika) je nutný empatický přístup a citlivé reakce pro předejití konfliktním situacím a nedorozuměním.

5 METODICKÁ DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S DĚTMI CIZINCŮ

V mateřské škole není prostor k vyučování českého jazyka oproti tomu nám naše profese nabízí zcela ojedinělou možnost komplexního působení na dítě, a to hlavně v rámci zrakového a sluchového vnímání.

Učitel v mateřské škole rozvíjí sluchové vnímání, zrakové vnímání, předčtenářské a předmatematické dovednosti a jiné vzájemně propojené dovednosti a činnosti.

Metodický portál k Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání uvádí určitá doporučení pro práci s dětmi cizinci, a to integrovat 1–3 děti na třídu, zařazovat cizince do her v menších skupinách, pracovat v menších skupinách nebo individuálně, použít vhodnou vizualizaci např. režimu, činností, míst. Je nutná komplexní péče a správný mluvní vzor, pracujeme na rozvoji slovní zásoby (pasivní i aktivní). Zařazujeme práci s obrázky podle tematických celků, s jejich pomocí vytváříme slovníček, podporujeme mluvní apetit. Provádíme rytmické cvičení, rytmizaci dle obrázků, 1–3slabičná slova, drobné hříčky, říkadla, hrajeme na nástroje. Zpíváme jednoduché popěvky. Doplnujeme texty, učíme se melodizací jedno až tříslabičných slov, pracujeme s knihou. Důležitý je také rozvoj smyslového vnímání, zraková a sluchová percepce, rozvoj orientace v čase a prostoru, na sobě, na druhých, v prostoru, rozvoj paměti, pozornosti a myšlení. Je možné pracovat i s piktogramy. (Průvodce RVP PV, 2016)

Je důležité vědět, z jakého prostředí a s jakou úrovní znalosti českého jazyka dítě do mateřské školy přichází a být připraveni na případnou spolupráci s dalšími odborníky, kteří nám pomohou v procesu integrace. Velice důležité je, aby dítě mělo dostatek času pro zapojení do kolektivu i činností v mateřské škole.

Děti mohou mít různé sociální návyky, je pro ně těžké zvyknout si na jiná pravidla. Jsou národy, kde se liší způsob stolování, pozdravu, vyjádření respektu, ale hlavně je nutné si uvědomit, že se dítě ocitlo v prostředí, kterému nemusí rozumět v tom nejzákladnějším smyslu slova. A je zde nutný citlivý přístup nejen k dětem, ale i k rodičům.

Je zde složitá situace, kdy děti v mateřské škole pracují na základě komunikace. Kdy se utváří předmatematické představy, předčtenářské dovednosti, kdy děti pracují s termíny jako nejkratší, nejdelší, předposlední, první a poslední písmenko ve slově

a vymyslíme spoustu dalších činností, pro které je znalost jazyka potřebná. Slovní zásoba pětiletého dítěte je asi 2000 slov. Dítě, které nastoupí do mateřské školy a nezná český jazyk v tu chvíli nemůže plnohodnotně obstát bez pomoci pedagogů, rodiny a v neposlední řadě ani dětí, které má kolem sebe.

Mezi praktická doporučení, dle Šebalové (2008), bychom zařadili mluvit pomalu, zřetelně a věcně. Nepoužívat zdobněliny, stupňování, souvětí. Používat gesta, vnímat mimoslovní komunikaci. Ověřit, zda nám skutečně dítě i jeho zákonný zástupce rozumí, nespokojit se s pouhým kývnutím hlavy a úsměvem. Naučit se několik slov, frází z jejich rodného jazyka a naučit je i ostatní děti. Je přínosné s ostatními dětmi probrat jak se dítě, které nemá češtinu, jako mateřský jazyk může cítit, z čeho může mít obavy, i z čeho jeho strach může plynout.

Osvědčený způsob uvádí Novotný, který prvotně s celou třídou vymyslel a výtvarně ztvárnil pravidla třídy, ty si pak i názorně předvedli a umístili je na dobře viditelné místo ve třídě. Pro denní činnosti využívají piktogramy a ty jsou v posloupnosti zveřejněné na nástěnce ve třídě. (Novotný, 2016)

Metodická doporučení čerpáme především od Šebalové (2008), Šindelářové (2013), Jucovičové (2004) a Novotného (2016):

Při rozvíjení sluchového vnímání se zaměřujeme na nácvik naslouchání, cvičení sluchové orientace, sluchové paměti, rozlišování, analýzy, syntézy, vnímání a reprodukování rytmu.

Uvědomujeme si, že obtíže ve sluchovém vnímání se mohou negativně promítat i do výslovnosti a následně do písemného projevu.

Při rozvíjení zrakového vnímání postupujeme v souladu s tím, že dítě dříve vnímá celek, teprve potom části a detaily.

Postupujeme od konkrétních předmětů a manipulace s nimi k jejich znázornění.

Na abstraktní tvary a symboly (geometrické tvary, tvary připomínající písmena, ale i vlastní písmena) se zaměřujeme později.

Vždy vycházíme z dané úrovně zrakového vnímání konkrétního dítěte. Volíme taková cvičení, která nebudou pro dítě příliš náročná nebo naopak velmi jednoduchá, měla by však být pro dítě splnitelná.

Důležité je dostatek povzbuzení a pochvaly, zvláště pak tehdy, podaří-li se dítěti porozumět.

Při porovnávání a třídění začínáme dvěma předměty, postupně jejich počet rozšiřujeme. (Jucovičová, 2004)

Při komunikaci s rodinou je nutné si uvědomit jak dobře ovládají český jazyk. Cizinci mohou mít odlišný přístup jak k českému školství, tak i k pedagogům. Česká legislativa se liší od ostatních, a ne každý s ní musí souhlasit a hlavně být s ní seznámen, ale je nutné pro pokračování v dalším vzdělávání, aby rodiče cizinců spolupracovali s pedagogy i popřípadě s týmem odborníků pro co nejefektivnější začlenění svých dětí.

Pakliže potřebujeme rodiče o něčem důležitém informovat, nebo potřebujeme, aby sami něco zařídili, pokusíme se nejen záležitost vysvětlit, ale také zapsat. (Novotný, 2016)

Je nutné si připustit, že je zde možná nedůvěra, nepochopení a můžou vzniknout i nedorozumění a s touto situací nejen pracovat, ale i jí předcházet.

Je žádoucí zjistit od rodičů, zda nemají ve svém okolí někoho, kdo lépe rozumí českému jazyku, nebo kdo je jim ochotný v případě dorozumívání pomoci, popřípadě kontaktovat střediska, která mohou zajistit tlumočníka.

Namotivovat rodiče i děti je to nejdůležitější. Potřebují jistotu, že nás jejich problém opravdu zajímá, dá se řešit a uděláme pro jeho nejefektivnější řešení maximum. Je nutná spolupráce na všech stranách.

6 ANALÝZA PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ PRO DĚTI CIZINCŮ

Do skupiny podpůrných opatření, která vychází z novely školského zákona - zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. A to převážně § 16 a §18, především řadíme pedagogické metody a postupy, asistenty pedagoga, individuální vzdělávací plán, individuální podporu pro dítěte a poradenská zařízení.

Děti s OMJ patří do skupiny dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, do této skupiny neřadíme jen děti cizinců, ale rodiny s českým občanstvím, které se vrátily do České republiky, děti migrantů, děti rodin, které dlouhodobě pracují v zahraničí a mají nárok na podpůrná opatření v závislosti na svých jazykových schopnostech.

Konkrétní podpůrná opatření jsou členěna do pěti stupňů podpory. Při využití druhého až pátého stupně podpory jsou mateřské škole poskytnuty finanční prostředky od kraje na základě rozhodnutí školního poradenského zařízení (dále jen ŠPZ) a je nutné, aby rodiče dítěte souhlasili s vyšetřením dítěte ŠPZ a s následným využitím podpůrných prostředků. ŠPZ napíše zprávu pro zákonného zástupce a pro školu doporučení ke vzdělávání dítěte, kde je uveden stupeň podpory a konkrétní vhodná podpůrná opatření, případně navrhuje jejich kombinace. (Titěrová, 2016)

6.1 POSTUP MATEŘSKÉ ŠKOLY PŘI INTEGRACI DÍTĚTE-CIZINCE

Mateřská škola doporučí zákonným zástupcům dítěte návštěvu ŠPZ, kde je dítě vyšetřeno a zařazeno do vhodného stupně podpory. Z daného stupně podpory se vyberou vhodná podpůrná opatření, a ty poté uvede ve zprávě. Rodiče musí s podpůrným opatřením souhlasit. Mateřská škola odešle zprávu ze ŠPZ na příslušný kraj a ten na jejím základě poskytne finanční podporu a mateřská škola má povinnost zajistit realizaci podpory, na kterou dostala finance.

Stupně podpory školský zákon dělí dle § 16 na:

1. stupeň podpory, který je bez doporučení ŠPZ a bez nároku na finanční prostředky, zde jde jen o úpravu organizace vzdělávání.

2. stupeň podpory je pro děti s OMJ s jazykovou úrovní zhruba odpovídající úrovni ČJ B1-B2. Zde je nutná změna obsahu vzdělávání (speciální učebnice a pomůcky), 1 hodinu týdně pedagogické intervence, 1 hodinu týdně speciálně pedagogické (dále jen spec. ped.) péče poskytovanou speciálním pedagogem školy, 2 hodiny za měsíc metodické podpory ŠPZ, 4 x 15 minut výuky češtiny jako druhého jazyka (dále jen ČDJ) pro dítě s OMJ v MŠ za týden, nejvýše 80 hodin.

3. stupeň podpory je pro děti s OMJ, jejichž jazyková úroveň odpovídá úrovni českého jazyka A0-A2. Zde se jedná o úpravu výstupů a obsahu vzdělávání, speciální učebnice a pomůcky (učebnice češtiny pro cizince), 3 hodiny týdně pedagogické intervence (z toho 1 hodinu týdně práce se třídou), např. podpora v češtině jako druhém jazyce, 3 hodiny týdně na spec. ped. péče poskytovanou speciálním pedagogem školy, asistent pedagoga, podpora výuky dalším pedagogickým pracovníkem v rozsahu 0,5 úvazku (např. specialista na výuku češtiny jako druhého jazyka), podpora školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem v rozsahu 0,5 úvazku, 3 hodin za měsíc intenzivní metodické podpory ŠPZ po dobu 6 měsíců, 4 x 15 minut výuky ČDJ pro dítě s OMJ v MŠ a týden, nejvýše 110 hodin.

Podrobněji jsou podpůrná opatření uvedena ve školském zákonu v §16 Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami odst. 2.

Mateřská škola může získat finanční prostředky na podpůrná a vyrovnávací opatření pro děti cizinců další formou. V rámci dotačních a rozvojových programů vypisovaných MŠMT lze žádat o různé finanční prostředky, které by byly využity na financování asistenta pedagoga, podpory aktivit integrace cizinců na území ČR, vzdělávání cizinců, atd. Mezi další možnosti patří zajištění dobrovolníků, studentů-asistentů a spolupráce s neziskovými organizacemi. (Titěrová, 2016)

6.2 DIAGNOSTIKA DĚTÍ CIZINCŮ

U dětí cizinců bych se soustředila převážně na diagnostiku řečových schopností a doplnila ji komplexní diagnostikou o oblasti sebepojetí, samostatnosti a sebeobsluhy, jemné i hrubé motoriky, grafomotoriky, zrakového vnímání (tj. např. vnímání barev, zrakovou diferenciaci), a převážně fonematického uvědomování (tj. např. sluchová diferenciacie, analýza a syntéza, sluchová paměť). Při diagnostice dítěte-cizince se postupuje převážně intuitivně, děti-cizinci by potřebovaly přizpůsobit diagnostické testy v rámci jazykové připravenosti, předčtenářských dovedností a předmatematických činností. Je nutné si uvědomit, že děti cizinci mají handicap jen v majoritní společnosti, ve své zemi by byly bez sociokulturního znevýhodnění, a proto potřebujeme zajistit přesnou diagnostiku dítěte ve všech oblastech pro vypracování individuálního vzdělávacího plánu, popřípadě pro volbu vhodných podpůrných prostředků.

Pro integraci dítěte-cizince je vhodné znát osobní, rodinou (např. styl výchovy, kdo žije s dítětem v Čechách), sociální a školní (pakliže dítě už do školního zařízení chodilo, např. jeho vnímání autorit a spolupráce s dětmi) anamnézu, kterou by bylo vhodné doplnit o vstupní rozhovor s rodiči.

Jako inspirativní bych volila test Předcházíme poruchám učení (Sindelarová, 2016), kde se dají odhadnout deficity v činnostech předškolního dítěte a je zároveň doplněn úkoly pro nápravu nedostatků.

Česká školní inspekce sice připustila ve svém prohlášení ze dne 20. 3. 2017, že jsou známy problémy poradenských zařízení spojené s danou problematikou, přičemž v současné době nejsou obecně a jednoznačně vymezeny diagnostické nástroje pro vyšetření dětí cizinců, ale konkrétní nápravu v současnosti, ani do budoucna nenabízí. Nadřízeným orgánům je známa situace, že ani školská poradenská zařízení, ač musí poskytnout dítěti cizinci poradenskou pomoc a provést diagnostické vyšetření těm, kteří o diagnostiku či pomoc požádají, v současné době optimální diagnostický nástroj vyšetření nemají k dispozici. Pedagogům je doporučováno, že ve spolupráci se zákonnými zástupci dětí cizinců mají konkrétní problémy vyřešit do té míry, jakou konkrétní situace umožňuje.

Musím konstatovat, že při prostudování dostupných portálů, a to převážně České školní inspekce, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a i Českého vzdělávacího

ústavu včetně Rámcového vzdělávacího programu, jsem sice našla několik dokumentů s názvy nabízející řešení problematiky jako „Diagnostické nástroje pro cizince“ a „Diagnostika cizinců“ aj., ale konkrétních praktických informací tam bylo velmi málo.

6.2.1 TEST ŘEČOVÝCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ CIZINCŮ

Při hledání odpovědi na otázku, zda máme konkrétní materiál pro diagnostikování dětí cizinců v mateřské škole jsem našla ojedinělý dokument Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde vytvořil tým odborníků „Standardizované diagnostické testy řečových dovedností žáků-cizinců 1. a 2. stupně základních škol.“ Testy vychází ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky a Evropského jazykového portfolia. Testované oblasti zahrnují čtení s porozuměním, poslech s porozuměním, úroveň psaného projevu a schopnost konverzace – vše od nulových znalostí jazyka, až po úroveň B1 v případě starších žáků. Momentální situace se vyhodnocuje vstupním pohovorem adekvátním věku dítěte. Diagnostický test může napomoci objektivnímu zařazení žáka, sledování jeho pokroku i vytvoření vzdělávacího plánu. Dokument je prezentován na portálu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a odkazy k němu jsou postupovány i na webových stránkách Národního ústavu vzdělávání.

Ale opět jsme u problému vhodnosti pro předškolní věk, kterému se věnuje daný dokument velmi okrajově a obecně.

Chceme-li dítěti z dvojjazyčného prostředí v mateřské škole pomoci, musíme být důslední a zajistit spolehlivou diagnostiku v jednotlivých oblastech. Vhodný k diagnostice je test od autorek Anny Kucharské a Daniely Švancarové Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky. (2012)

6.3 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ PRO DĚTI CIZINCŮ

Tým odborníků z neziskové organizace META uvádí, že účelem podpůrných opatření dle § 16 zákona č. 561/2004 Sb. a vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, a to konkrétně posílením výuky

českého jazyka, nebo výuky jazyka českého jako jazyka cizího, je kompenzovat obtíže jakéhokoliv dítěte nebo žáka (tj. bez ohledu na to, zda je nebo není cizincem), které jsou důsledkem jeho zdravotního stavu, kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek.

V rámci podpůrných opatření mluvíme o výukových metodách a postupech, asistentech pedagoga a individuálním vzdělávacím plánu.

6.4 PROBLEMATIKA POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY DO MATEŘSKÉ ŠKOLY

Vzhledem k novele zákona č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), spadá povinná inkluze dětí-cizinců nově i na mateřské školy. Do roku 2016 do mateřské školy chodily děti-cizinci jen těch rodičů, kteří o předškolní vzdělávání měli zájem. Zákon zavádí zásadní změny v přijímání dětí do mateřské školy a výrazně ovlivní nástup dětí s OMJ do mateřských škol, a v budoucnu velmi dopomůže k začlenění těchto dětí s přijetím do škol základních. Osobně hodnotím tento zákon velmi kladně, avšak problematika přizpůsobivosti, jak už v rámci jazykové, tak i sociální, hromadně spadá na mateřské školy, které na tuto problematiku připravovány nejsou.

„Povinný rok předškolního vzdělávání se týká všech dětí, které do konce srpna daného roku dosáhnou věku pěti let, jsou státními občany České republiky, nebo jiného členského státu Evropské unie a pobývají na území ČR déle než 90 dnů, povinnost se týká i cizinců pobývajících v ČR trvale, nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů a účastníků řízení o udělení mezinárodní ochrany.“ (Holíková, 2017)

Výzkumná část

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

7.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je analyzovat a vyhodnotit proces integrace dětí cizinců, a to především z hlediska profesní přípravy učitelů v mateřských školách v Plzeňském kraji.

Bakalářská práce je kvalitativně zaměřena a ve výzkumné části je prezentováno šetření na jednotlivých případech, jak z pohledu profesní přípravy pedagogů mateřské školy na děti cizinců v menším městě v Plzeňském kraji, kde rozhovory získáváme informace o přípravě pedagogů pro integraci cizinců z hlediska vzdělávání, tak i z pohledu vlastní seberealizace v rámci profese a vlastní integrace dětí cizinců.

Za dílčí cíle jsem si stanovila analýzu předmětů Západočeské univerzity v Plzni, které se zaměřují na téma dítě/žák-cizinec a vypracování kazuistik dětí s OMJ v rámci začlenění do mateřské školy.

7.2 VÝZKUMNÉ METODY

Pro svoji práci jsem použila tři metody výzkumu, a to polostrukturovaný rozhovor, kde je výhoda ponechání prostoru pro respondenty, kteří mohou rozvést své odpovědi dle svého uvážení k dalším souvislostem, ve kterém poukážeme na konkrétní situace a možnosti při začleňování dětí s OMJ ve třídě mateřské školy a možnosti příprav v části obecné a v části vztahující se ke konkrétnímu dítěti z kazuistik. Při vypracování výzkumné části jsem vycházela z metodického doporučení Pelikána (1998) a Hendla (2004) a zúžila výzkumné pole pouze na učitelky pracující s konkrétním dítětem a tak vznikl ucelený přehled o situaci a procesu začlenění, který jsme posléze využili také k vytvoření kazuistik vybraných dětí. Jako nejefektivnější metodu pro prozkoumání problematiky do hloubky jsme volili právě kazuistiku a doplnili jsme ji analýzou školních dokumentů, jako jsou evidenční listy, hodnotící listy, práce dítěte a metodické pokyny z pedagogicko- psychologické poradny (dále jen PPP). Na základě toho jsme analyzovali proces začlenění vybraných dětí s OMJ a jeho vývojem v třídě mateřské školy převážně

v jazykových oblastech, v procesu integrace dítěte do prostředí MŠ, spolupráce s rodinou, zda jsme využili podpůrné prostředky, a to vše z pohledu integrace dítěte s OMJ. Jako další metodu jsme volili dlouhodobé, přímé pozorování, kde hlavním kritériem pro výběr dětí bylo dovršení šesti let v době výzkumu, odlišná národnost, používání jazyka českého jako jazyka odlišného od mateřského a do mateřské školy dítě docházelo po dobu tří let. Předmětem pozorování byl proces integrace dětí do MŠ a vývoj jazykové dovednosti v jazyce českém jako v jazyce druhém v průběhu jednoho roku v předškolní třídě. Problémem pozorování může být ryze subjektivní pohled a další nevýhodou je, hlavně v mém případě, málo zkušeností jako pozorovatele. Naopak jsem viděla velký přínos právě v pozorování dítěte v jeho přirozeném prostředí dětského kolektivu během jednoho roku. Dle Pelikána (1998) je nutné využít pozorovací záznamy. Pro potřeby pozorování jsem využila „Pozorovací archy mateřské školy“. Při téhle metodě je nutné se vyvarovat předsudkům a stereotypům. Hlavní kritéria pro pozorování byla převážně jazyková úroveň a její vývoj v průběhu školního roku oproti minulým rokům a proces začlenění dítěte-cizince, kde sledujeme převážně adaptaci na odlišné sociokulturní prostředí, komunikaci mezi dítětem a majoritní společností, zapojení do skupiny vrstevníků, zapojení do vzdělávacích činností, spolupráci mezi školou a rodinou a připravenost na nástup do základního vzdělávání ze strany sociokulturního handicapu.

Celkově se jedná o kvalitativní výzkum, který je vhodný k analýze problému do hloubky a na konkrétních příkladech dokládáme proces začlenění dětí-cizinců do Mateřské školy v Třemošné s pedagogy, kteří se na procesu integrace podíleli. Výzkum doplníme obsahovou analýzou předmětů Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, které se zaměřují na práci s dětmi s OMJ z mého pohledu vhodných k profesní přípravě pedagogů v mateřské škole.

7.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Do výzkumu byly zahrnuty děti z mé pedagogické praxe v Mateřské škole v Třemošné a pro pozorování jsem si zvolila dvě děti, které mám možnost pozorovat po celý rok při každodenní docházce do mé třídy a další dítě, které je z třídy paralelní.

7.4 KAZUISTIKY DĚTÍ

Kazuistiky byly zpracovány na základě informací, dat ze školní dokumentace o vývoji dítěte, hodnotících listů, doporučení a závěrů z PPP, které mi byly poskytnuty ředitelkou Mateřské školy V Třemošné, analýzou rozhovoru s učitelkami a vlastním pozorováním v průběhu jednoho roku. Cílem kazuistik bylo analyzovat proces začlenění dítěte-cizince do prostředí Mateřské školy v Třemošné od jeho nástupu do mateřské školy až po jeho přijetí do základního vzdělávání, popřípadě odkladu školní docházky.

Čestně prohlašuji, že rodiče, ředitelka mateřské školy a pedagogové byli informováni o zaměření a cíli bakalářské práce a souhlasili s uveřejněním informací o dítěti. Rodiče jsem informovala o tom, že všechny citlivé informace a data budou pozměněna s ohledem na ochranu osobnosti jejich i jejich dítěte a s ohledem na osobní data dětí byly upraveny nacionály. Veškeré získané informace byly využity pouze pro účely této práce.

7.4.1 ANIFE

Informace jsem získala převážně z rozhovoru s učitelkami, školní dokumentace a pozorováním.

Dívka pochází z Turecka a jejím rodným jazykem je turečtina. Do mateřské školy chodí 3. rokem a momentálně dovršila 6 let.

Anife při nástupu do školy ovládala český jazyk na velmi nízké úrovni. V průběhu prvního roku se velmi zdokonalila v češtině a došlo k velkému zlepšení v komunikaci. Momentálně špatně časuje, skloňuje, zaměňuje rody. Domnívám se, že všechny problémy s vyjadřováním pramení z jiné národnosti. Rodičům byl doporučen logoped, který by pracoval na správné výslovnosti i slovním projevu, ale nenavštěvují ho. Můžeme se jen domnívat, že je to z důvodu vytíženosti sestry, která by jako jediná musela Anife k logopedovi doprovázet, protože by byla schopna pochopit jak s Anife pracovat v domácím prostředí. Dítě nemá odklad školní docházky.

Anife je nadprůměrně nadaná dívka s mnoha zájmy, kde se projevuje velké nadání pro tanec a dramatickou výchovu.

Matka je v domácnosti, česky mluví velmi málo. Otec češtinu neovládá. Anife má staršího sourozence, který je již plnoletý a v Čechách žije již delší dobu, český jazyk ovládá na průměrné úrovni a při běžném hovoru nepoznáme, že není jeho mateřský. Sestra je využívána jako prostředník pro překládání a vyřizování organizačních věcí během školního roku.

V rámci kazuistiky jsem se zaměřila na následující oblasti (tj. to, co mě zajímalo):

- **Proces integrace dítěte do prostředí MŠ**

Anife při nástupu do mateřské školy měla jen velmi omezenou slovní zásobu, ale vzhledem k tomu, že nastoupila do třídy pro dvouleté až tříleté děti, nebyl rozdíl tak markantní a integrace probíhala bez problémů. Anife je extrovertní, temperamentní dívka, která velmi dobře spolupracuje a díky snížené komunikační schopnosti dokázala za použití různých alternativních komunikačních prostředků splynout s kolektivem. Integrace byla ztížena o ten fakt, že rodiče česky také nehovořili a tím byla ztížena komunikace mezi školou a rodinou. Anife se během docházení do mateřské školy vyrovnala svým vrstevníkům a její proces integrace byl velmi úspěšný.

- **Jazykové dovednosti v oblasti českého jazyka jako jazyka druhého**

Anife měla velmi omezenou slovní zásobu při nástupu do mateřské školy, používala jen základní slova, která ale dále nedávala do vět. Během prvního roku nastalo velké zlepšení v komunikaci. Horší je u ní práce se strukturou slov a gramatickou přesností. U děvčete je zaznamenáno během posledního roku v mateřské škole velké zlepšení v jazykových rovinách. Momentálně chybně časuje, skloňuje, zaměňuje rody. Domnívám se, že všechny problémy s vyjadřováním pramení z jiné národnosti. Anife je přijata do základní školy a je u ní nutné i nadále rozvíjet řeč s ohledem na dítě s OMJ.

7.4.2 ALEXANDER

Jedná se o chlapce pocházejícího z Moldavské republiky, státní občanství je rumunské a jeho mateřským jazykem je rumunština. V době výzkumu dovršil 6 let.

Před dovršením 3. roku již navštěvoval pravidelně dětský klub. Do mateřské školy chodí 2. rokem. Má odklad školní docházky. Chlapec ovládá český jazyk na komunikativní úrovni, ale má nedostatky ve výslovnosti. Rodičům byl doporučen logoped, který dochází do mateřské školy a dítě pravidelně s rodiči logopeda navštěvuje. Dítěti byl doporučen odklad z pedagogicko-psychologické poradny a rodiče s doporučením souhlasili.

Matka má ukončené vysokoškolské vzdělání učitelství pro základní školu a pracuje jako vedoucí operátorů výroby. Český jazyk ovládá slovem i písmem na komunikativní úrovni, nedostatky jsou pouze ve foneticko-fonologické rovině, a to v hlásce R-Ř. Otec je dělník a v českém jazyce se dohovoří velmi obtížně. Chlapec má starší sestru, která navštěvuje základní školu, kde nebyla potřeba individuálního plánu s ohledem na OMJ a dívka je plně začleněna.

Informace jsem získala převážně z rozhovoru s matkou, učitelkou, školní dokumentace a pozorováním.

Při pozorování je patrné, že se dítě snaží zapojit do kolektivu, ale vzhledem ke své neprůbojnosti se mu to příliš nedaří. Občas je nutný zásah učitelky a děti ke společné hře podpořit. Dítě bylo plačtivé a často vyžadovalo pozornost přes různé bolesti a úzkosti.

Naproti menším obtížím s řečí dítě výborně reaguje při řízené činnosti, kde naslouchá a zodpovědně pracuje dle pokynů učitelky. Dítě je aktivní a při činnostech se neprojevuje žádné sociálně-kulturní znevýhodnění. K mému překvapení dítě dokáže výborně hláskovat, rozpoznat písmeno na začátku a konci slova, i přes nedostatky v kvalitě řečového projevu.

Adaptace dítěte na český jazyk, jako na jazyk druhý se během roku dítěte hodně zlepšila. Jen při dvouměsíčním pobytu u příbuzných v Rumunsku se jeho dvojjazyčnost projevovala plynulým přechodem mezi češtinou a rumunštinou, kdy jednu větu řekl česky a druhou hned v rumunštině. Do té doby jsem ho nikdy rumunsky mluvit neslyšela, ani se členy své komunity. Matka při rozhovoru prozradila, že dítě mluví v domácím prostředí převážně rumunsky. Češtinou používá jen v mateřské škole a při mimoškolních akcí.

Zarážející je pro mě fakt, kdy dítě má odloženou školní docházku z PPP a aktuální doporučení jsou, až na výjimky, shodná s dalšími dětmi, které také odklad školní docházky

mají doporučen, ale z odlišného důvodu. Z poradny nedostáváme oproti minulosti konkrétní diagnostiku, ale jen pouhá doporučení, která pozbývají smyslu, když dítě s určitou diagnózou dostává shodné doporučení pro práci, jako dítě s diagnózou odlišnou.

V rámci kazuistiky jsem se zaměřila na následující oblasti:

- **Proces integrace dítěte do prostředí MŠ**

Dítě nastoupilo do mateřské školy ve školním roce 2015/2016, kdy už bylo navyklé na školní režim z pravidelného docházení do mateřského klubu. Dítě nemělo problém se začleněním, je možné, že k tomu přispěl i fakt, že dítě do mateřské školy nastoupilo se skupinou dětí z dětského klubu. U dítěte se v rámci docházení do mateřské školy neprojevovalo sociokulturní znevýhodnění. Postupem zvyšování nároků na řízenou činnost se u dítěte začal projevovat mírný negativismus. Nechtěl se začleňovat do společných činností, výmluvy na bolesti, bolely ho nohy, je malinkatý a podobně. S dětmi měl více konfliktů, projevoval se mírný egoismus. Dítě bylo při nástupu do mateřské školy nesoustředěné při činnostech, nerado se podřizovalo učitelce, vyrušovalo děti při hře a někdy ubližoval dětem. Přikláním se k názoru, že se jednalo o povahu dítěte, nežli o problém vyplývající ze sociokulturního znevýhodnění. Během docházení do mateřské školy nastalo výrazné zlepšení a spolupráce je dobrá.

- **Jazykové dovednosti v oblasti českého jazyka jako jazyka druhého**

Dítě při nástupu do mateřské školy mělo malou slovní zásobu, hovořilo správně jen s přízvukem. Postupem času se slovní zásoba rozšiřovala a v předškolní třídě je slovní zásoba vyrovnána na běžnou úroveň. Dítě je naučeno mluvit na osoby ze své rodiny mateřským jazykem. Po dlouhé nemoci, nebo delším pobytu u příbuzných se stává, že při hovoru plynule přejde z jednoho jazyka do druhého, aniž by si to uvědomilo. Je u něj výborně rozvinutá schopnost hláskování, kde předčí ostatní děti, které mají český jazyk jako mateřský.

Dítěti dělá problém výslovnost některých hlásek, na jejich nápravě spolupracuje s logopedem docházejícím do mateřské školy.

7.4.3 LARISA

Larisa je 6-letá dívka z Ukrajiny, má ukrajinské státní občanství a mateřským jazykem je ukrajinština. Chodí do mateřské školy 3. rokem a nastupuje do základní školy. Při nástupu do mateřské školy mluvila převážně ukrajinsky. Larisa je připravena na nástup do základní školy a není nutný odklad školní docházky. Sice u děvčete nejsou úplně bezchybné jazykové roviny, ale i tak se vyrovná svojí úrovní českého jazyka ostatním dětem. Největší problém jí dělá příprava na genetickou metodu čtení, kde na rozdíl od chlapce z Moldávie, jí hláskování dělá problémy a nedokáže si zautomatizovat postup hláskování. Děvče má zažito s jakými osobami a v jakém jazyce s nimi má hovořit a tak se nedostáváme do situace, kdy by na nás hovořila ukrajinsky po návratu ze své rodné země, ale bez problémů se adaptuje na naši společnost.

Dívka má staršího bratra, který navštěvuje základní školu a český jazyk obstojně ovládá. Při rozhovoru s rodiči není poznat, že čeština není jejich mateřským jazykem.

V rámci kazuistiky jsem se zaměřila na následující oblasti:

- **Proces integrace dítěte do prostředí MŠ**

Dívka při nástupu do mateřské školy byla ostýchavá, až bojácná. Učitelky uvedly, že po zbavení se ostychu ráda seznámila při různých příležitostech děti s ukrajinskými zvyky a s rodiči doplnili i tématický celek o připravené fotografie z rodné země, uvařili speciality tamní kuchyně, donesli ochutnávku a například i přinesli národní písně k třídnímu projektu. Postupem času je dívka velmi společenská, zodpovědná, empatická a starostlivá.

Do kolektivu třídy se zapojila bez obtíží. Larisa je v kolektivu třídy oblíbená a nepociťuje sociokulturní handicap.

- **Jazykové dovednosti v oblasti českého jazyka jako jazyka druhého**

Dívka při nástupu do mateřské školy mluvila velmi málo. Měla omezenou slovní zásobu, tvořila jen krátké věty, ale vzhledem k jejímu věku to nebylo mimořádné. Bylo potřeba hlavně pracovat na slovní zásobě a jejím použitím v praxi. Gramatická stránka jazyka byla na dobré úrovni. Během roku v předškolní třídě se velmi zlepšila, a i přes to, že u děvčete nejsou úplně bezchybné jazykové roviny, tak se i tak vyrovná svojí úrovní

českého jazyka ostatním dětem. Největší problém jí dělá příprava na genetickou metodu čtení, kde jí hláskování dělá problémy a nedokáže si zautomatizovat postup.

Během let se výrazně zdokonalila a při komunikaci s Larisou není poznat, že by byla dítě s odlišným mateřským jazykem.

7.4.4 VYHODNOCENÍ KAZUISTIK

Z kazuistik vybraných dětí vyplývá, že děti nastupovaly do mateřské školy s určitým znevýhodněním, které bylo během prvního roku znatelné převážně v jazykové oblasti a během docházení do mateřské školy byly jazykové roviny vyrovnány výchovně-vzdělávacím procesem na úroveň průměrného dítěte, které má český jazyk jako jazyk mateřský. Učitelky s dětmi pracovaly pouze intuitivně a citlivě, bez jakýchkoliv podpůrných prostředků, nebo teoretických znalostí z oblasti dítěte s OMJ. Děti s OMJ během docházení do mateřské školy nepocítily žádný projev nepřátelského, nebo diskriminačního chování od dětí, ani dospělých z odlišného kulturního prostředí. Děti byly velice dobře přijaty, integrace proběhla přirozeně, bez problémů a úspěšně, pokud tak můžeme konstatovat podle úspěšné přípravy dítěte s OMJ na nástup do 1. třídy základního vzdělávání bez nutnosti odkladu školní docházky dvou ze tří dětí s OMJ.

Musím jen upozornit na rozpor v kazuistikách a rozhovorech, kdy z kazuistik vyplývá odlišná úroveň znalosti českého jazyka. Při kazuistikách jsem vyhodnotila na základě dokumentace a poskytnutých informací během pozorování podstatně horší úroveň jazyka českého při nástupu do mateřské školy, než je popisována v rozhovorech. Mohu se jen domnívat, že rozpor byl způsoben odstupem času, kdy hodnotící archy a další dokumentaci učitelky dělaly aktuálně a v době rozhovoru si vše nevybavily, nebo např. nepříjemnými pocity při rozhovoru, a nebo nevěděli jak téma uchopit a rozebírat do hloubky.

7.5 ROZHOVOR

Další výzkumnou technikou byl polostrukturovaný rozhovor. Cílem rozhovoru bylo zjistit zda učitelky s různou délkou praxe, různou úrovní ukončeného vzdělání a s různým

typem pregraduálního i postgraduálního studia byly připravovány na děti s OMJ a zda s touto cílovou skupinou dokáží pracovat (jaké postupy, strategie využívají) a efektivně ji začlenit do kolektivu třídy. Dle Pelikána (1998) jde o explorativní techniku vycházející z ústní komunikace, kdy má tazatel předem připravený soubor otázek, které mu umožňují se od otázek odchýlit podle odpovědí dotazovaného. Nevýhodou je, že je nutné být na rozhovor více připraven a mít k danému tématu více informací než při strukturovaném rozhovoru, kde tahle možnost odklonu od otázek není. Respondentky jsou pedagogičtí pracovníci s různou délkou praxe v mateřské škole a s různým stupněm ukončeného vzdělání. Respondentky byly informovány o použití rozhovoru pro potřeby bakalářské práce, byla jim přislíbena anonymita, neuveřejnění jejich osobních údajů a citlivých dat. Rozhovor mi poskytly učitelky, které učily děti z kazuistik během tří let, od jejich nástupu do mateřské školy po dobu nástupu do základního vzdělávání, nebo u jednoho dítěte rozhodnutí o odkladu školní docházky. Respondentky pracovaly s konkrétním dítětem po dobu minimálně jednoho školního roku a poskytly mi nejen cenné informace, ale zároveň jsme měla možnost prostudovat dokumentaci konkrétního dítěte, tzn. „Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje dítěte“ a „Závěrečná zhodnocení výsledků vzdělávacího úsilí.“ Zajímala jsem se o jejich zkušenosti a postupy ohledně sledované cílové skupiny a zda měly nějaké možnosti vzdělávání při své přípravě na povolání pedagoga mateřské školy. Rozhovor se týkal učitelek z Mateřské školy v Třemošné, kde je průměrně integrováno jedno dítě s OMJ na třídu. Jedná se o školu se 165 dětmi, kterou momentálně navštěvuje 9 dětí s OMJ. Učitelky MŠ se měly možnost vyjádřit formou polostrukturovaných odpovědí, kdy tazatel doplňuje otázky podle odpovědí tázaného o další podotázky týkajících se jak dětí z kazuistik, tak své vlastní pedagogické přípravy na děti s OMJ. Rozhovor je rozdělen na dvě části. První část rozhovoru obsahovala následující položky: pedagogické vzdělání, informace ke konkrétnímu dítěti, proces integrace dítěte-cizince, metodika a příprava činností s dítětem s OMJ. Druhou část tvořily konkrétní informace procesu začleňování dítěte do třídy mateřské školy, informace o dítěti vztahující se k jeho celkovému vývoji po dobu, kdy měly respondentky dítě ve třídě. Rozhovor byl proveden se sedmi učitelkami mateřské školy, které mají různý typ a různý dosažený stupeň pedagogického vzdělání s odlišnou délkou praxe v MŠ. Dle doporučení jsem rozhovor nahrávala, s čímž respondentky souhlasily a jejich souhlas je uveden v příloze č. 5.

Pro potřeby bakalářské práce jsem k uveřejnění použila jen informace vztahující se k dítěti s OMJ. V příloze č. 2 tedy nejsou uvedeny doslovné přepisy. Rozhovor byl uskutečněn mimo pracovní dobu a ve třídě, kde učitelky pracují. Toto místo tak bylo pro ně příjemné, klidné a nikým nerušené, čímž jsem se snažila dodržet metodické pokyny pro sběr dat. (Pelikán, 1998). Jako nezbytnou výhodu rozhovoru spatřuji v setkání s respondenty, jelikož je zde možnost předejít nedorozumění při kladení otázek a respondenti mají možnost doplnit a vysvětlit své stanovisko k problematice. Oproti tomu nevýhodou pro mě a mé respondenty byla časová náročnost a individualita odpovědí, která se obtížně vyhodnocovala.

Konkrétní rozhovory jsou zrealizované v přílohách č. 2.

7.5.1 VYHODNOCENÍ ROZHOVORU

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

- 1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s dětmi-cizinci? Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

Žádná z učitelek se nezúčastnila semináře, workshopu, ani kurzu zaměřeného na práci s dětmi-cizinci.

- 2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

Pět učitelek odpovědělo ano, jedna uvedla, ne a jedna se vyjádřila:

„U příbuzného jazyka, kde alespoň trochu rozumím, tak ano, nikdy jsem se nesečkala, že by dítě úplně neumělo česky. Jde o intuitivní chování. Budu hledat způsob. Ale nenavazuji na teoretické znalosti, prostě si musím způsob najít.“

- 3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

Tři respondentky uvedly ano, jedna částečně a jedna se zmínila o pomoci asistenta. Dvě odpověděly ne.

- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?

Všechny dotazované učitelky se shodly, že dítě-cizinec je v mateřské škole vnímáno jako kterékoliv jiné dítě a přirozeně se začleňuje. Tři učitelky doplnily pozitivní přínos v tom, že ostatní děti mohly poznat jinou kulturu, zvyky a hlavně jazyk. A jedna svoji odpověď doplnila o rozvíjení ohleduplnosti a tolerance.

- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?

Žádná z dotazovaných učitelek neabsolvovala předmět, seminář, nebo přednášku věnující se této problematice.

- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OJM? Prosím, popište (zdůvodněte).

Jedna z respondentek uvedla individuální přístup, práci s obrázky, knihou. Dvě, že nevyužívají žádné. Dvě z učitelek uvedly, že pouze opravují správnou řeč a rozvíjí dále slovní zásobu. Jedna z dotazovaných uvedla, že pro nápravu řeči používá jen vlastní příklad, zopakuje větu správně, nebo pomůže „myslíš tohle slovíčko“ a řekne ho za něj, ale jen při komunikaci, jinak neopravuje. Jedna z dotazovaných učitelek uvedla, že pouze vysvětlí odlišnosti, aby děti chápaly a pak s dítětem pracuje, jako se všemi ostatními. Zaměří se pouze na „nedostatky“.

- 7) Považujete svojí profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte, pokud ne uveďte proč?

Pět z dotazovaných učitelek uvedlo, že svojí profesní přípravu považují za dostačující s tím, že jedna z nich si nedovede představit, jak by jí seminář, nebo kurz mohl pomoci, nemá představu o tom, jak takový kurz probíhá a jaké strategie, a postupy by jí byly nabídnuty. Dvě by uvítaly nabídku seminářů.

- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity, atd.) a zohledňujete nějakým způsobem, pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.

Tři ze sedmi učitelek uvedly, že zatím nebylo potřeba, tři uvedly, že v době nástupu dítěte do MŠ ano, používaly více obrázků, aby dítě pochopilo o čem se mluví.

Z toho dvě z dotazovaných učitelek se shodlo na více jazykových chvilkách, více komunikace s dítětem. Jedna uvedla v odpovědi ne, snaží se dítě přirozeně začlenit mezi ostatní a maximálně dělá vše pro to, aby pochopilo dítě, co se po něm chce.

- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces se začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?

Učitelky se shodly na tom, že porovnat vývoj praxe začleňování dětí cizinců nemohou, převážně z důvodu, že se s cizinci na třídách během své praxe nesetkávaly.

- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?

Čtyři učitelky ze sedmi uvedly že nic nepotřebují pro zkvalitnění práce, zatím jim vědomosti a zkušenosti přišly dostačující. Jedna z dotazovaných by uvítala méně dětí na třídě a dvě z dotazovaných by rády absolvovaly semináře. Jedna z dotazovaných učitelek svojí odpověď doplnila o více intenzivnější logopedické práce.

- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, rezervy v této oblasti?

Tři z dotazovaných učitelek ze sedmi uvedlo, že by uvítaly menší počet dětí na třídě, jedna z nich doplnila odpověď ještě o variantu dalšího pedagoga na třídě. Dvě ze sedmi nepotřebují nic. Jedna z dotazovaných se vyjádřila: *„Nejdřív něco pořádně vyzkoušet a promyslet a pak až danou věc uzákonit, a ne uzákonit a pak až řešit, že v praxi to nefunguje a řeší se problémy. A zjistí se, že to nemá ten efekt, který to mělo mít. Měli by se k problematice vyjádřit odborníci, kteří o problematice něco ví a neorientovat se jen na západní zahraničí věci, odkud si přineseme vzor, ale máme úplně jiné podmínky.“*

- 12) Je něco, co by jste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

Respondentky se shodly, že žádné očekávání k výše zmíněné problematice neměly.

„Prostor pro doplnění, co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti

- 1) Kolik let s dítětem pracujete?

Převážně s dětmi pracovaly učitelky jeden až dva roky.

- 2) Jakým jazykem dítě mluvilo, když do vaší třídy nastoupilo?

Šest učitelek uvedlo, že dítě při nástupu mluvilo svým mateřským jazykem a český jazyk používaly s chybami v jazykových rovinách. Jedna z dotazovaných učitelek uvedla, že děti už mluvily obstojně česky, protože k ní do třídy přestoupily již po dvouleté docházce do MŠ.

- 3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

Z rozhovorů vyplynulo, že základy si děti osvojily plynule ve třech až pěti letech s ostatními dětmi v průběhu školní docházky.

- 4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

Všech sedm učitelek se shodlo, že děti se přirozeně začlenily do kolektivu třídy.

- 5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte do kolektivu třídy?

Děti se ze strany dítěte s OMJ začleňovaly bez problémů.

- 6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte v kolektivu třídy MŠ?

Čtyři učitelky uvedly jako přínos seznámení s jinou kulturou a jinou zemí. Tři učitelky se shodly na tom, že dítě bylo přijato kolektivem třídy bez jakýchkoliv „výjimečností“.

- 7) Pocítla jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem cizincem?

Sedm dotazovaných učitelek se shodlo, že při práci s dětmi z kazuistik nikdy nebyl žádný větší problém ani obtíže při práci a pobytu v MŠ.

-
- 8) Shledali jste v rámci procesu začlenění dítěte-cizince nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, zdůvodněte, prosím.

Jen dvě učitelky ze sedmi upozornily na menší problém v komunikaci s rodiči, ne všemu hned rozuměli, vyplývalo to i z neznalosti poměrů. Ne vždy si byly jisté, zda rodič všemu dobře rozumí. Učitelky se shodly, že rodiče dětí cizinců byli bezproblémoví, aktivní při akcích v MŠ a vždy se zajímali o dění v mateřské škole.

7.5.2 SHRNUÍ ROZHOVORU

Při rozhovoru jsme prokázali, že dotazovaní pedagogové, kteří učili dané děti z kazuistik, nenavštěvovali žádné speciální přípravné kurzy, nebo školení se zaměřením na práci s dětmi cizinci, nebo dětmi s OMJ. Dotazované učitelky si zpětně neuvědomují, že by se při svém studiu problematikou zabývaly. Práci s dětmi, se kterými se setkaly zvládly bez problémů. Určitě k tomu dopomohl i fakt, že dotazované učitelky jsou zkušené pedagožky ve svém oboru s letitou praxí a rodiče dětí cizinců maximálně s mateřskou školou spolupracují.

Nesmíme ale opomenout fakt, že děti z kazuistik, jsou děti, které nastoupily do mateřské školy ve věku tří let, kdy ani ostatní děti nemají jazykový projev bez problémů a jazykové roviny tak byly v kolektivu třídy vyrovnanější a učitelé měli na zvládnutí problematiky se začleněním do mateřské školy tři roky docházky.

Jak vyplývá z odpovědí dotazovaných jiná situace by nastala, kdyby děti nastoupily jen do posledního, a to od školního roku 2017/2018, povinného ročníku v mateřské škole, neuměly by vůbec český jazyk a učitel by je měl připravit na nástup do 1. třídy základní školy, protože učitelky připouští, že se s dítětem, které by vůbec česky nehovořilo nesetkaly a rodiče umístili dítě do mateřské školy na vlastní žádost.

Z části rozhovoru, kde se zabýváme konkrétním dítětem můžeme konstatovat, že děti cizinců jsou velmi vnímavé, adaptaci na českou mateřskou školu zvládají bez problémů a rodiče dětí se zajímají o dění v mateřské škole, se školou vždy spolupracují a snaží se o plné začlenění do české společnosti.

7.6 ANALÝZA PROGRAMŮ FAKULTY PEDAGOGICKÉ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI

Vzhledem k mému studiu oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni byla pro mě nejdůležitější analýza předmětů právě této fakulty, kde mimo jiné získáváme různé kompetence od oborových, didaktických, sociálních, komunikačních, až po například psychosociální. Analýza předmětů nám doloží, jaké máme jako studenti daného oboru možnosti v přípravě na začleňování dětí cizinců, zda jsou nám předměty, které se vztahují k výše zmíněné problematice nabízeny v rámci našeho studia, a nebo zda máme alespoň možnost si je zapsat, jako předměty volitelné.

Informace jsem čerpala ze sylabů předmětů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a systému Západočeské univerzity v Plzni, kde se jedná o veřejně přístupný zdroj.

7.6.1 ANALÝZA OBORU UČITELSTVÍ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY SE ZAMĚŘENÍM NA DÍTĚ/ŽÁKA CIZINCE

V této kapitole jsem analyzovala pouze předměty, které jsou z bloku předmětů nabízených oboru Učitelství pro mateřské školy povinné, povinně volitelné, nebo pouze volitelné.

Speciální pedagogika pro mateřské školy a základní školy. Mezi témata patří mimo jiné příprava na inkluzivní vzdělávání v jakémkoliv stupni a typu znevýhodnění. Pracuje se zde s otázkou podpůrných prostředků vhodných k začlenění a systému práce s Katalogy podpůrných opatření.

Velmi důležitou součástí vzdělávání v mateřské škole jsou bezchybné řečové dovednosti a k těm nám dopomáhají Základy logopedie bez ohledu na to, jaký mateřský jazyk dítě používá, ale důležité je ho vyrovnat na úroveň vhodnou na nástup do základní školy a pozdějším zvládnutím učiva v jazyce českém, tedy majoritním pro naši společnost.

Diagnostika předškolního dítěte je další velmi důležitou součástí našeho oboru, sice v kontextu s dětmi cizinci je stále nepropracovaná, ale alespoň se můžeme opřít o činnosti, na kterých je třeba pracovat, i když víme, že jejich nezvládnutí nemusí souviset

s vývojem dítěte, ale může to být právě následek dvojjazyčné výchovy, sociální přizpůsobivosti cizinců, neznalosti, nebo z důvodu odlišné kultury.

Předškolní aspekty elementárního čtení a psaní dopomohou k diagnostice a přípravě na nástup do základní školy a dají nám konkrétní návod k nápravě. Další velmi důležité předměty jsou Literární výchova v předškolním věku a Jazyková výchova v předškolním věku, které nás učí, jak správně pracovat s rozbořením knih a jejich obsahem. Musíme si uvědomit, že cizinci sice mohou přeložit doslovně větu, a přeloží jednotlivá slova, ale může jim unikat kontext příběhů, význam takzvaných „problematických“ slov a celková náročnost větné skladby v českém jazyce.

Nesmíme opomenout ani další předměty, které nám pomohou při začleňování cizinců, a to právě Didaktiku předškolní hudební výchovy a Dramatickou výchovu pro mateřské školy, které nám dokáží přiblížit ostatní kultury velmi příjemnou formou, na kterých se dá stavět efektivní začleňování do dětského kolektivu. Předměty, které nám nepřímo pomohou s prací s cizinci ve třídě a k vyrovnání interkulturních rozdílů jsou Relaxační techniky, Muzikoterapie, Hra a její možnosti ve školním prostředí, Tance a Hudebně pohybové hry.

Samozřejmostí našeho oboru jsou různá odvětví psychologie od obecné psychologie po vývojovou psychologii, až po sociální psychologii.

Jako stěžejní předmět pro naše téma bychom měli zmínit Multikulturní výchovu, kdy využíváme předmět právě pro kvalitní začleňování dětí cizinců a k seznámení dětí s tématy, která obklopují interkulturní společnost. Multikulturní výchově se věnujeme podrobněji v kapitole č. 3.

Samozřejmostí je jazyková příprava na jeden cizí jazyk, a to v mém případě studium anglického jazyka. Pedagogická fakulta nabízí pro výše zmiňovaný obor i studium jazyka německého a ruského.

7.6.2 ANALÝZA PROGRAMŮ FAKULTY PEDAGOGICKÉ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI

V rámci Fakulty pedagogické jsem provedla analýzu několika předmětů, ze kterých lze čerpat na profesní přípravu pedagoga a jeho práci s cizinci.

Jako jeden z nejdůležitějších předmětů jsem vybrala kurz Češtiny jako cizího jazyka, kde si dle sylabu studenti osvojí základy nutné k rozšíření vědomostí o tom, jak český jazyk vyučovat jako jazyk cílový, a jak postupovat při vyučování jazyka, jako jazyka odlišného od mateřského.

Dalším důležitým předmětem, který bychom v rámci komunikativních dovedností s cizinci mohli využít, je Čeština pro překladatele, jehož cílem je zdokonalit mluvený projev ať pro lidi, kteří pracují s mateřským, nebo cizím jazykem, tak i pro lidi, kteří potřebují zdokonalit mluvený, nebo slovní projev a předmět Rétorika, ústní projev. Tento předmět je věnován zdokonalení řečových dovedností. Do obdobné kategorie předmětů, které se zabývají jazykovou kulturou spadá i Mluvený projev učitele a žáka a Alternativní komunikace.

Předměty jako Psychologie osobnosti, Sociální interakce a komunikace, kde se do praxe dostávají teoretické poznatky z oborů psychologie jsou již nedílnou součástí uceleného souboru psychologických oborů.

7.7 SHRNUÍ VÝLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Ve výzkumné části jsme s využitím výzkumných metod, a to polostrukturovaného rozhovoru, kazuistik dětí a analýzou předmětů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni, prokázali, že pedagogové, kteří se podíleli na výzkumné části nebyli profesně připravováni na integraci dětí cizinců, a přestože jednají převážně intuitivně a na základě své praxe dokáží dítě s OMJ plně a přirozeně začlenit do kolektivu mateřské školy a plnohodnotně a úspěšně připravit dítě s OMJ na nástup do základní školy. Z analýzy předmětů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni jsme došli k závěru, že předměty v nabídce fakulty jsou, ale nejsou cíleně nabízeny oboru Učitelství pro mateřské školy.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme analyzovali profesní přípravu učitelů v mateřských školách na děti cizinců a zároveň jsme analyzovali jejich možnosti v pregraduálním a postgraduálním studiu. Poukázali jsme na každodenní problematiku učitelů při práci s dětmi cizinci a jejich nedostatečném vzdělávání v rámci této problematiky. V teoretické části jsme našli mnoho inspirativních příkladů, metodických doporučení a podpůrných prostředků pro skupinu dětí-cizinců vhodných k začlenění dětí do kolektivu, které bychom mohli využít při praxi nejen s dětmi-cizinci, například metodu „Panenky s duší.“

V závěru výzkumné části jsme prokázali, že pedagogové, kteří ukončili studium před rokem 2010 a byli dotazováni v mém rozhovoru na práci pedagoga s touto cílovou skupinou připravování nebyli, ale i přes to s dětmi cizinců pracují, dítě s odlišným mateřským jazykem úspěšně integrují do mateřské školy a kvalitně připravují na nástup do základního vzdělávání. Dítě s OMJ je již v současné době nedílnou součástí kolektivu v mateřské škole.

Ze šetření vyplynulo, že pedagogové jednájí intuitivně při práci s dětmi s OMJ a přiznávají, že jim v této oblasti chybí odborné kompetence. Učitelé z mateřské školy v Třemošné se nezúčastnili programu, který by se zabýval problematikou dětí-cizinců a jejich nástupem do mateřských škol. Z analýzy předmětů Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a analýzy různých neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají, sice vyplynulo, že nabídka kurzů, seminářů a předmětů týkající se výše zmíněné problematiky je, ale na pedagogy v mateřských školách je zaměřena jen výjimečně a pedagog v menším městě nemá příležitost k jejich absolvování.

Proces integrace dítěte-cizince je závislý mimo jiné na zkvalitnění komunikačních dovedností, proto je dle mého názoru nedostačující výuku jazyka českého jako jazyka odlišného od mateřského, protože právě až když dítě ovládá češtinu, můžeme rozvíjet další dovednosti. U dětí-cizinců pracujeme metodikou, kterou používáme při způsobu práce s dítětem, který má český jazyk, jako mateřský a nemá rozvinuté některé z jazykových oblastí (jako gramatickou správnost, dostačující slovní zásobu, chápání synonym, homonym apod.) V mateřské škole, kde pracuji jsem nepocítila jiný problém, než v komunikačních dovednostech.

Nedostatky shledávám i ve vstupní diagnostice dítěte s OMJ. Učitelky neví při přijetí dítěte do MŠ na co se mají připravit, jaké podpůrné prostředky vhodně využít a na co se prvotně pro efektivní integraci zaměřit. Vstupní dokumenty obsahují zpravidla jméno, datum narození, kontaktní údaje, národnost, věk, mateřský jazyk, ale chybí jakým způsobem s dítětem pracovat, jakou úroveň má ve znalostech českého jazyka, popřípadě jeho osobnostní rysy. Sama bych se přikláběla k rozsáhlé a kvalitní diagnostice před vstupem dítěte do mateřské školy, a o to více důsledněji pokud nastupuje do povinného, posledního ročníku mateřské školy z důvodu efektivního začlenění do školy mateřské a následující přípravy na vstup do školy základní. Pedagog dokáže mnohé nedostatky odhadnout, ale nemusí být vždy přesný v jejich příčině. Inspirativní by bylo absolvování některého z kurzů cíleného na výše zmíněnou skupinu dětí, ale vzhledem k tomu, že jsem kromě multikulturní výchovy na FP ZČU v Plzni žádný neabsolvovala, nedokážu říct, v čem konkrétně by mi pomohl a jaké nové metodiky by mi mohl nabídnout.

Pedagogové v mateřské škole využívají všech možností v rámci předškolního vzdělávání pro přirozené a co nejefektivnější vyrovnání projevů plynoucích z odlišné kultury před nástupem do základního vzdělávání. Pro nejefektivnější vyrovnání projevů plynoucích z odlišného sociokulturního prostředí bych doporučila, aby pedagogové byli proškoleni v oblasti výuky českého jazyka jako jazyka cizího, a uvítala bych přítomnost logopedického asistenta, nebo logopedického preventisty v mateřských školách.

Další oblastí pedagogické přípravy, kterou shledávám nedostačující je proškolení na předcházení, nebo řešení konfliktů vyplývajících z jiné rasy, nebo z jiného sociokulturního prostředí.

Výše zmíněné kurzy by pedagogové mateřských škol měli absolvovat v rámci pravidelného systémového vzdělávání.

RESUMÉ

Cílem bakalářské práce je poukázání na otázku, zda jsou učitelé v mateřských školách kvalitně a profesně připravováni na děti cizinců, jejich začleňování do mateřských škol a jejich následné vyrovnané začlenění do škol základních.

V teoretické části se seznámíme s aktualizací novely zákona a s aktuálními možnostmi pedagoga pro co nejefektivnější integraci dětí s OMJ. Analyzujeme aktuální možnosti kvalifikace pro pedagogy pracující s výše zmíněnou cílovou skupinou, diagnostické metody a podpůrné prostředky pro skupinu dětí cizinců. Výzkumem doložíme fakta, zda výše zmíněné prostředky, má pedagog k dispozici a zda mu jsou známy konkrétní možnosti, kam se může obrátit pro pomoc v dané problematice.

V bakalářské práci se zabýváme každodenní problematikou učitelů při práci s dětmi cizinci a jejich nedostatečném vzdělávání v rámci této problematiky. Ve výzkumné části analyzujeme, zda je učitel dostatečně kvalifikovaný, ať již v rámci studia svého oboru, nebo jiných výukových projektů, a má-li k dispozici všechny podpůrné prostředky pro začlenění dítěte cizince do majoritní společnosti.

Klíčová slova

děti s odlišným mateřským jazykem, profesní připravenost učitelů na děti cizinců, integrace národnostních menšin do prostředí mateřských škol, sociokulturní handicap

SUMMARY

This bachelor thesis aims to draw attention to the question as to whether kindergarten teachers receive quality professional training to be ready to work with children of foreigners in the CR, include them in kindergartens, and subsequently facilitate their problem-free inclusion in primary schools.

The theoretical section provides information on the amended law and the existing options teachers have to integrate children with a mother tongue different from that of the majority society in Czech kindergartens. We analyse the existing qualification options available to teachers working with the target group mentioned above, diagnostic methods, and support tools used when working with children of foreigners. Our study provides evidence as to whether the means of support indicated above are actually available to teachers, and whether teachers themselves are aware of concrete opportunities for help they have.

This bachelor thesis focuses on every day work with children of foreigners and the fact that teachers do not receive adequate education in this area. Our study analyses whether teachers are adequately qualified—as a result of their university studies or other educational projects—and whether they have all the necessary support tools at their disposal to be able to include children of foreigners in the majority society.

Keywords

Children with a different mother tongue, professional readiness of teachers to work with children of foreigners, integration of minorities in kindergartens, socio-cultural handicap

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura

- 1) ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. 312str. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5414-7.
- 2) HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. 400str. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
- 3) HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2004. 736str. ISBN 80-7178-820-1.
- 4) Hledá se dvojjazyčný asistent. zkušenosti s dvojjazyčnými asistenty v českých školách, Praha : Meta, o.p.s., [2014] 50str.
- 5) *Informatorium: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2014. ISSN 1210-7506.
- 6) KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 455str. ISBN 978-80-7367-828-9.
- 7) MEZIHORÁK, František a Milan HOŘÍNEK, ed. *Příprava učitelů a perspektiva české vzdělanosti: příspěvky z veřejného slyšení Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice v Senátu Parlamentu České republiky ze dne 19. června 2001*. Olomouc: František Mezihorák a Milan Hořínek, 2001. ISBN 80-7182-128-4.
- 8) MIŠURCOVÁ, Věra. *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století: Určeno pro posl. fak. pedagog.* Praha: SPN, 1980.
- 9) MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. 313str. ISBN 978-80-246-1361-1.
- 10) PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. 102 str. ISBN 978-80-7387-502-2.

- 11) PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). 199Str. ISBN 978-80-247-3603-7.
- 12) SPILKOVÁ, Vladimíra. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004. 271 str. ISBN 80-7315-081-6.
- 13) ŠVANCAROVÁ, Daniela a Anna KUCHARSKÁ. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky*. 2., dopl. Vyd., 32 str. (V DYS-centru Praha vyd. 1.). Praha: DYS-centrum Praha, 2012. ISBN 978-80-904494-9-7.
- 14) VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
- 15) VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.
- 16) *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

Internetové zdroje

- 1) HESOVÁ, Alena. Čeština pro žáky-cizince: Pracovní karty pro začátečníky. *Metodický portál: Články* [online]. 06. 09. 2010, [cit. 2017-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/9409/CESTINA-PRO-ZAKY-CIZINCE-PRACOVNI-KARTY-PRO-ZACATECNIKY.html>>. ISSN 1802-4785.
- 2) NOVOTNÝ, Michael. Komunikace s dětmi-cizinci v MŠ. *Metodický portál: Články* [online]. 14. 09. 2016, [cit. 2017-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21023/KOMUNIKACE-S-DETMI-CIZINCI-V-MS.html>>. ISSN 1802-4785.
- 3) ŠEBELOVÁ, Blanka. Předškolní vzdělávání dětí cizinců. *Metodický portál: Články* [online]. 25. 09. 2008, [cit. 2017-06-12]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PVC/2645/PREDSKOLNI-VZDELAVANI-DETI-CIZINCU.html>>. ISSN 1802-4785.
- 4) Šindelářová, S.,. Současný stav interkulturního vzdělávání žáků-cizinců. *Metodický portál: Články* [online]. 30. 05. 2013, [cit. 2017-06-21]. Dostupný z WWW:

<<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17457/SOUCASNY-STAV-INTERKULTURNIHO-VZDELAVANI-ZAKU-CIZINCU.html>>. ISSN 1802-4785.

- 5) Šindelářová, S.. Metodické pokyny k začleňování žáků-cizinců do výuky. *Metodický portál: Články* [online]. 06. 06. 2013, [cit. 2017-06-21]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/17461/METODICKE-POKYNY-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCU-DO-VYUKY.html>>. ISSN 1802-4785.
- 6) ŠMÍDOVÁ, Tereza. Nové přístupy ve vzdělávání žáků-cizinců v zemích EU. *Metodický portál: Články* [online]. 05. 06. 2012, [cit. 2017-05-01]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/15777/NOVE-PRISTUPY-VE-VZDELAVANI-ZAKU-CIZINCU-V-ZEMICH-EU.html>>. ISSN 1802-4785.

- 1) www.consilium.europa.eu/cs/european-council/
- 2) www.csi.cz
- 3) www.inkluzivniskola.cz
- 4) www.msmt.cz
- 5) www.meta-ops.cz/
- 6) www.mezikulturnídialog.cz
- 7) www.portal.zcu.cz
- 8) www.rvp.cz
- 9) www.unicef.cz
- 10) www.varianty.cz

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Analýza programů Fakulty pedagogické ZČU v Plzni

Příloha č. 2 Rozhovory s učitelkami v mateřské škole v Třemošné

Příloha č. 3 Souhlas k vypracování kazuistik pro podklady k bakalářské práci

Příloha č. 5 Souhlas k nahrávání rozhovoru

Příloha č. 4 Čestné prohlášení

Příloha č. 1 Analýza programů Fakulty pedagogické ZČU v Plzni

Přehled předmětů Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni vztahující se k integraci dětí cizinců.

Je nutné podotknout, že jsem v některých případech uvedla zástupce předmětů a v některých předmětech, pokud mi sylabus předmětu, nebo portálové informace nebyly dostačující mohlo dojít k jeho nezařazení do seznamu, a nebo naopak se nejedná o informace aktuální. Příloha byla vypracována subjektivně a některé předměty byly vyhodnoceny jen na základě dostupných veřejných informací vzhledem k tomu, že pokud předmět nestuduji, tak k němu nemám vždy plnohodnotný přístup.

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

Čeština jako cizí jazyk 1 KČJ/CJ1 – předmět je nabízen oboru Český jazyk se zaměřením na prezentaci češtiny jako cizího jazyka a tudíž se nedostane oboru učitelství pro mateřské školy.

O češtinu jako cílový jazyk je ze strany jinojazyčných mluvčích dlouhodobě značný zájem v České republice i v zahraničí. Katedra českého jazyka a literatury je jedním z mála pracovišť v Česku, které nabízí studium této aktuální problematiky.

Předmět se v jedné z přednášek zabývá přímo sociokulturní dimenzí a češtinou pro cizince.

Předmět je veden jednak na úrovni teoretické, která se ověří v závěrečném testu, tak úrovni praktické, kde v rámci semináři diskutuje posluchač s kolegy na vybrané téma.

Pro úspěšné absolvování je nutná aktivní účast v semináři, náležitá prezence, vypracování, přednesení referátu a zadávaných úkolů a úspěšné napsání zápočtového testu.

Čeština pro překladatele KČJ/ CPP – předmět je nabízen oboru Český jazyk se zaměřením na prezentaci češtiny jako cizího jazyka, a nedostane se oboru učitelství pro mateřské školy.

Tento předmět je určen studentům, kteří pracují s jazykem - ať už mateřským či cizím. Cílem je zdokonalit vyjadřovací schopnosti v mluvené i psané podobě.

Předmět je zakončen zápočtem, podmínky pro splnění předmětu jsou vypracovaná seminární práce a referát. Posluchači při absolvování předmětu demonstrují dovednosti při jednotlivých cvičení.

Rétorika, ústní projev KČJ/RUP – předmět je nabízen oboru Český jazyk se zaměřením na vzdělávání a nedostane se do nabídky oboru učitelství pro mateřské školy.

Je to předmět určen studentům, kteří by si chtěli zdokonalit svůj mluvený projev. Předmět je veden prostřednictvím praktických cvičení, na kterých si studenti své dovednosti demonstrují.

Předmět je ukončen zápočtem pro který je nutné individuálně demonstrovat připravený projekt na semináři, který je poté nutné odevzdat i v písemné podobě.

Předškolní aspekty elementárního čtení a psaní KČJ/PECP - Předmět je povinný pro učitelství pro mateřské školy

Předmět se zaměřuje na rozvoj dítěte v předškolním věku, kde se do hloubky zabývá mimo jiné sluchovým vnímáním, časoprostorovou orientací, neverbální komunikací a prací s emocemi.

Pro úspěšné absolvování předmětu je nutné sestavit týdenní plán jazykové výchovy a přípravu na zaměstnání pětiletých až šestiletých dětí v MŠ, která musí obsahovat 5 kresebných cviků k rozvoji grafomotoriky a uvolnění ruky s komentářem. Posluchač musí předložit vypracovaný sešit s kresebnými cviky a úspěšně splnit dva testy.

Předmět je zakončen zkouškou.

Jazyková výchova v předškolním věku 1 KČJ/JVPV1 předmět je povinný pro oboru učitelství pro mateřské školy.

V předmětu se seznámíte s procesem rozvíjení řeči a jazyka v předškolním věku, s možnostmi, jak tento proces pozitivně ovlivnit a jak děti vybavit očekávanými kompetencemi v souladu s Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání. Dozvíte se, jakým způsobem s dětmi co nejefektivněji pracovat, jak si vzdělávání naplánovat a jakým způsobem zjistit, zda plánované postupy mají očekávané výsledky.

Přednášející zařadil do přednášek témata jako jsou Poruchy správného vývoje řeči, příčiny, náprava, Možnosti motivace k mluvnímu projevu, Podmínky stimulující a brzdící vývoj řeči, metody a prostředky výchovy, Oblasti rozvíjení řeči a jazyka v RPPV, využitelné pomůcky, Rozšiřování a prohlubování aktivní i pasivní slovní zásoby, Významové vztahy mezi slovy, Práce s říkadly, komunikační hry, Výchova dětského mluvního projevu, Rozvíjení povědomí o gramatické správnosti, Plánování rozvíjení řeči a jazyka při řízených a spontánních činnostech, Diagnostika úrovně vyjadřování, Hlasová výchova, práce s hlasem, dechem, nonverbální komunikace.

Předmět je zakončen zkouškou a pro jeho úspěšné absolvování je nutné sepsání seminární práce a úspěšně prokázat znalosti ve dvou testech.

Literární výchova v předškolním věku KČJ/JVPV2 předmět je povinný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

V předmětu se seznámíte s literaturou a autory pro předškolní věk, naučíte se, jak využívat jednotlivých literárních žánrů a pracovat s knihou aktivizujícími metodami při vzdělávání v mateřské škole. Práce novými metodami nejen že děti baví, povzbuzuje jejich potřebu poznávání nového, uspokojuje touhu po dobrodružství a spravedlnosti, přináší jim prožitky a rozvíjení fantazie, ale zároveň rozvíjí i jejich předčtenářské dovednosti, vede ke čtenářství, porozumění textu a kritickému myšlení.

Předmět je veden do praxe, kdy si studenti ověřují své teoretické znalosti při prezentacích na seminářích a následnou průběžnou evaluací a autoevaluací. Posluchači musí splnit dva vědomostní testy a odevzdat seminární práci, která obsahuje přípravu do mateřské školy s rozbořem textu s rozsahem na tři dny s doplněním o další dva dny přípravy.

Předmět je zakončen zápočtem a zkouškou.

Kultura jazykového projevu KČJ/KJPH - předmět je nabízen oboru Historie se zaměřením na vzdělávání a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět je určen pro posluchače, kteří chtějí vystupovat jako kultivované a kulturní osobnosti, je nutné, učíme se (ať již mluvených, nebo psaných) volit náležitě jazykové prostředky, abychom vytvářeli texty adekvátní situaci v níž se nacházíme.

Cílem předmětu je uvést studenta do problematiky funkčních stylů češtiny (se zvláštním zřetelem na funkční styl odborný a administrativní). Seznámit studenty se slohovými postupy a slohovými útvary. Naučit je orientovat se v otázkách příznakovosti a bezpříznakovosti jazykových prostředků a ve výběru jazykových prostředků v konkrétních komunikátech.

Pro úspěšné absolvování předmětu je nutné úspěšné splnění závěrečného zápočtového testu vycházejícího z látky probrané v seminářích. Test je koncipován tak, aby obsáhl zejména problematiku praktické práce s textem, opravy defektních textů apod.

Kultura mluveného projevu KČJ/KMPV - předmět je nabízen oboru Český jazyk se zaměřením na vzdělávání a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět si dle portálu ZČU klade za cíl rozvíjet dovednost tvorby kultivovaného mluveného projevu a různých způsobů jeho realizace při respektování komunikačního záměru mluvčího.

Pro úspěšné absolvování předmětu je nutné demonstrovat výrazné čtení textu dle vlastního výběru, přednesení vlastních projevů na dané téma, aktivní účast na seminářích, ovládnutí české výslovnostní normy, závěrečný projev, popř. seminární práce.

Předmět je zakončen udělením zápočtu.

Mluvený projev učitele a žáka KČJ/MPU - předmět je nabízen oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět se zabývá řečí jako nástroje komunikace, uměním řečnického projevu, uměním jednat s lidmi, řečnickými prostředky, komunikací mezi učitelem a žákem, mluveným projevem učitele a uměním dialogu.

Pro úspěšné ukončení předmětu a udělení zápočtu je nutné plnění průběžných úkolů ze seminářů.

KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

Didaktika předškolní HV KHK/DIMŠ1-3 - předmět je povinný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Jedná se o úvodní vstup do celé problematiky výuky předškolní hudební výchovy. Prostřednictvím praktických cvičení získáte zkušenosti s uplatňováním hudebně naukových poznatků v praxi. Předmět slouží k rozvoji hudebnosti předškolních dětí.

Předmět jsem zařadila jako vhodný nástroj k začlenění dětí cizinců, kdy lze použít hudbu jako pozitivní nástroj k seznámení dětí s odlišnou kulturou.

Předmět je ukončen udělením zápočtu na základě demonstrací dovedností při seminářích a vypracování seminární práce.

Hra na klávesový nástroj KHK/HRMŠ1-4- předmět je povinný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Hra na klavír je nezbytnou součástí dovednostní výbavy každého učitele MŠ. Zkušenosti ze hry na klavír jsou přenosné i na melodické nástroje Orffova instrumentáře. Hra na klavír je nejcennější pomůckou v rozvoji hudebnosti dítěte. Klavír se uplatňuje v rámci činností pěveckých, pohybových, poslechových i instrumentálních. Společný zpěv dětí s vaším nástrojovým doprovodem vám přinese radost z kolektivního sdílení hudby a jedná se o významný prvek socializace.

Předmět je v průběhu studia zakončován zápočty udělenými za praktické předvedení jednotlivých povinných skladeb, které jsou tématicky doplněny volitelnými. Završením studia klavíru je vykonání zkoušky z tohoto nástroje v níž prokáže student, že je schopen hrát různé druhy stylizovaných doprovodů písní a umí samostatně písně vybrat a rozčlenit do příslušných tematických skupin.

Muzikoterapie KHK/MZKT – předmět je povinně volitelný pro obor Učitelství pro MŠ

Cílem studia je dle portálu ZČU vybavit posluchače základními znalostmi a dovednostmi, které jsou nezbytné pro používání muzikoterapie v MŠ, v hodinách HV na všech typech škol, ve vyučovacích předmětech v rámci výchovy ke zdravému životnímu stylu, při volnočasových aktivitách žáků, v programech prevence sociálně patologických jevů, ve školských zařízeních a v zařízeních sociální péče.

Jedná se o předmět, kde přednášející prezentuje mimo jiné i psychologická východiska hudebních činností a hudebně receptivní a relaxační techniky a muzikoterapie zde souží i jako prevence sociálně patologických jevů. Předmět je veden převážně formou praktických ukázek cvičení.

Předmět je zakončen zápočtem.

Hudebně pohybové hry KHK/HPH - předmět je volitelný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Předmět je veden prožitkovým učením, které posluchačům nejen názorně ukáže, jak hudbu předávat zábavnou formou dál a jak s ní pracovat v konkrétní třídě a věkové kategorii, ale jak propojit a zapojit děti se sociálním, mentálním či tělesným znevýhodněním do kolektiv třídy.

Předmět je ukončen udělením zápočtu při aktivní účasti při blokové výuce.

KATEDRA TĚLESNÉ A SPORTOVNÍ VÝCHOVY

Tance KTV/BT1- předmět je volitelný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Cílem předmětu je seznámit studenty se základními tanečními kroky z lidových tanců, country tanců a metodikou jejich nácviku, uvést studenty do problematiky tvorby tanečních variací z probraných tanečních kroků na hudbu a rozvinout pohybovou kreativitu studentů a jejich didaktické dovednosti.

Předmět jsem opět zvolila, obdobně jako u předmětů z hudební katedry, jako vhodný pro zapojení dětí s OMJ do třídního kolektivu a rozšíření kulturního povědomí.

Předmět je ukončen zápočtovým testem.

KATEDRA PEDAGOGIKY

Alternativní komunikace KPG/AKOM - předmět je nabízen oboru Sociální práce a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

V předmětu se seznámíte se systémy alternativní a augmentativní komunikací, tj. přednášky jako Piktogramy, Znak do řeči, Makaton. Bliss – symbolika, Výměnný obrázkový komunikační systém, Diagnostika receptivní řeči, Tvorba komunikačních tabulek, Počítačové programy AAK, Podpora vzdělávání dětí a žáků s těžkým zdravotním postižením, sociální učení, čtení s využitím globální metody, psaní hůlkovým písmem a Možnosti integrace jedince s narušenou komunikační schopností.

Pro získání zápočtu je nutné zpracovat semestrální práci ve formě případové studie člověka s narušenou komunikační schopností s popisem využití alternativní nebo augmentativní komunikace. Abstrakt práce představí každý student při semináři v dohodnutém termínu.

Dramatická výchova pro MŠ 1 KPG/DVMŠ1 - předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Tento předmět nás svým praktickým přístupem dokáže přivést do hloubky dětské duše a pomocí jednotlivých rolí a návodu, jak s dramatickou výchovou pracovat nám pomůže pochopit chování druhých i své pocity. Děti snadněji uchopí své pocity a strachy přes další osobu v podobě maňaska, popřípadě loutky a dospělí si k nim přes takového prostředníka může snadněji najít cestu.

Předmět je zakončen zápočtem. Pro získání zápočtu je nutná seminární práce a veřejná prezentace textu.

Inkluzivní přístupy ve vzdělávání žáků KPG/IPV - předmět je nabízen oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

V předmětu Inkluzivní přístupy ve vzdělávání se seznámíte se smyslem, podstatou, výhodami i riziky inkluze ve vzdělávání - a praktickým způsobem také s moderními trendy inkluzivního vzdělávání v našich školách; to vše na základě aktuální legislativy, odborných poznatků i reálných zkušeností z pedagogické praxe škol u nás i v zahraničí.

Tento předmět se zabývá širokým spektrem inkluze do základních škol a je možnost z něj čerpat poznatky i do mateřské školy v rámci sociokulturního znevýhodnění dětí cizinců.

Multikulturní výchova a vzdělávání KPG/MKVV- předmět je v nabídce povinně volitelných předmětů pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Cílem předmětu je společně otevřít významná multikulturní témata s ohledem na výchovný a edukační proces a zároveň tak podnítit diskusi a podpořit rozvoj kritického myšlení.

Pro udělení zápočtu je nutné splnit zápočtový test a odevzdat seminární práci s multikulturní tematikou.

Osobnostní a sociální rozvoj KPG/OASR- předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět je určen především pro studenty oborů Učitelství pro MŠ a Učitelství pro 1.stupeň ZŠ. Předmět je postavený především na činnostech, na ověřování dovedností, na širokém prostoru tvořivosti a spolupráce. Teoretické znalosti jsou prezentovány posluchačům na základě reálné životní situace, a ta je později dána k diskusi.

Předmět je zakončen zápočtem a pro jeho udělení je nutná aktivní účast na seminářích, vypracovávání průběžných „domácích úkolů“ a vypracování konspektu na dané téma.

Předškolní pedagogika KPG/PPG- předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předškolní pedagogika nás provede nejen historií předškolní pedagogiky, ale i například vývojem myšlení dětí, potřebami dětí, osobností dítěte, i proměnami kurikula předškolního vzdělávání a strukturou RVP.

Předmět je zakončen zkouškou a pro jeho úspěšné splnění je nutné vypracovat konspekt vybrané publikace, referát a zúčastnit se reflexe seminářů a přednášek v závěrečném kolokviu

Speciální pedagogika pro MŠ a ZŠ KPG/SPMZ1 - předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět Speciální pedagogika nabízí získání základních kompetencí pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v prostředí běžné mateřské nebo základní školy, případně při mimoškolních aktivitách. Získáme přehled v oboru speciální pedagogiky a rozvineme kompetence potřebné pro vytváření adekvátního přístupu k dětem a žákům se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním.

Předmět se zabývá prací s lidmi se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním a po jeho absolvování si posluchači osvojí kompetence potřebné pro uplatňování adekvátního přístupu k handicapovaným osobám a osvojí speciální pedagogické kompetence.

Pro naši práci je vhodně zaměřená přednáška „Problematika přístupu k osobám s narušenou komunikační schopností“ a „Problematika přístupu k osobám se sociálním a sociokulturním znevýhodněním.“

Cílem předmětu je vybavit studenty učitelství preprimární a primární úrovně škol základními vědomostmi dovednostmi a postoji pro práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Předmět je vedený teoreticky a jeho znalosti se prokazují po určitém období ve vypracování internetových prezentací s podtématovými písemnými pracemi a znalosti jsou ověřeny v závěrečném testu.

Sociální patologie KPG/SPT- předmět je nabízen přírodovědným programům a programům tělesné výchovy a sportu a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Sociálně patologické jevy z pohledu sociologie, socializace a její poruchy, utváření sociálních hodnot a norem, hodnotový systém a orientace, interiorizace sociálních norem

Pro udělení zápočtu je nutné vytvořit skupinový projekt a splnit vědomostní test.

Základy logopedie KPG/ZALOA- předmět je povinný pro obor Učitelství pro mateřské školy.

Předmět základy logopedie vám nabízí získání základních informací a kompetencí pro práci s dětmi a žáky s narušenou komunikační schopností v prostředí běžné mateřské nebo základní školy, případně při mimoškolních aktivitách.

Přednášky jsou vedené praktickým výkladem a ukázkou. Přednášející dává prostor k řešení konkrétní problematiky z přednášek i praxe.

Předmět je zakončen zkouškou v podobě písemného testu.

Diagnostika předškolního dítěte KPG/DGPD- předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Díky předmětu si studenti osvojí poznatky, jak správně diagnostikovat dítě v mateřské škole. Dle sylabu předmětu se posluchači seznámí se základy metod a osvojí si techniky diagnostikování v teoretické i praktické rovině. Hlavním cílem je porozumění věkovým i individuálním zvláštnostem, znalost diagnostických metod i jejich praktického využití, rozvíjení schopnosti budoucích učitelů ZŠ a SŠ podílet se na optimálním rozvoji osobnosti svého žáka.

Předmět je vedený praktickou formou. Pro jeho úspěšné zakončení je nutná prezentace diagnostiky zvoleného dítěte. Předmět je zakončen zkouškou.

Didaktika multikulturní výchovy KPG/DMVV- předmět je nabízen historickým a biologickým programům, oborům specializujících se v pedagogice a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Cílem předmětu je dle portálu ZČU umožnit studentům praktickou zkušenost s možnými aplikacemi multikulturní výchovy ve školní praxi. Prostřednictvím konkrétních edukačních situací studenti zažijí využití aktivních metod a technik práce (např. dialog, diskuse, rolová a simulační hra) v kontextu klíčových témat multikulturní výchovy. Studenti si ověří vlastní dovednosti a schopnosti pro realizaci samostatných projektů multikulturní výchovy ve škole i mimoškolní činnosti. Studenti budou schopni vystavět program zaměřený na témata multikulturní výchovy pro konkrétní školní situaci (věk, ročník, typ školy a předmět). Ve svých vlastních projektech studenti prokážou porozumění cílům multikulturní výchovy ve škole a dokážou využít interaktivních a činnostní metod výuky.

Pro splnění předmětu a udělení zápočtu je nutné vytvoření a prezentace samostatného výukového programu s multikulturní tematikou.

Hra a její možnosti ve školním prostředí KPG/HMSMP- předmět je povinně volitelný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Pro úspěšné absolvování předmětu je nutné vypracování seminární práce na základě pozorování dětí v MŠ jednak bez zásahu, při volné činnosti a při činnostech, do kterých se zapojuje pedagog. U ústní zkoušky seminární práci posluchač prezentuje a prokazuje teoretické znalosti na základě losované otázky. Cílem předmětu je nabídnout studentům učitelství pro mateřské školy a ZŠ možnosti volné hry - principy, souvislosti,

možnosti zařazení ve výchovně vzdělávacím procesu. Vztahový rámec hry - osobnost dítěte. Základní principy využití herních aktivit práci učitele MŠ a ZŠ.

ÚSTAV JAZYKOVÉ PŘÍPRAVY

Pedagogická fakulta nabízí několik možností studia různých jazyků do hloubky. Pro obor Učitelství pro mateřské školy je povinné splnit jeden ze čtyř povinně volitelných cizích jazyků a to ruský, anglický, francouzský, a nebo německý.

Studium je vedeno v teoretické rovině a znalosti jsou ověřovány převážně formou testů a ústní zkouškou na dané téma.

Angličtina A UJP/AA

Cílem je kompetence úrovně B1/B2

Němčina A UJP/NA

Ruština A UJP/RA

Cílem je dosažení znalostí v úrovni A2

Francouzština A UJP/FA

Cílem je kompetence úrovně A2

Studium u všech předmětů je zakončeno zkouškou.

KATEDRA PSYCHOLOGIE

Psychologie osobnosti a jejího vývoje KPS/PSOSK

Předmět si klade za cíl vybavit posluchače teoretickými znalostmi z psychologie osobnosti a její determinace a seberegulace

V předmětu se zabývá přednášející psychologií osobnosti, sociokulturní determinací, potřebami a charakterem.

Pro splnění předmětu je nutné prokázat znalosti v testu a při ústní zkoušce. K zápočtu je nutné vyhotovit seminární práci na téma "Popis některých vlastností mé osobnosti, jejich možná determinace a seberegulace."

Sociální psychologie KPS/SOPS- předmět je nabízen oboru Učitelství pro mateřské školy, jako povinný.

Posluchači se seznámí se sociálními aspekty formování osobnosti. Předmět je zaměřen převážně na sociální komunikaci. Po absolvování předmětu se posluchači lépe orientují v sociálních vztazích, řeší lépe problémové situace a naučí se pracovat s osobností svojí i ostatních lidí a získané poznatky aplikovat do běžného života. Student/ka si osvojí základní soubor poznatků z problematiky socializace osobnosti, sociálních skupin, sociální komunikace a rozvíjení dovednosti aplikovat metody sociálně psychologické diagnostiky v praxi.

Předmět je zakončen zápočtem, v podobě písemného testu a seminární práce.

Psychologie KPS/PSY- předmět je nabízen oboru Tělesná výchova a sport a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět se obecně zabývá odvětvím psychologie. Pro přípravu na děti cizinců jsou převážně podstatné kapitoly Náročná životní situace jako faktor formování osobnosti, Socializace osobnosti, Mechanismy a instituce socializace, Sociální interakce a komunikace, Verbální a neverbální komunikace, Poruchy komunikace.

Předmět je zakončen zkouškou. Pro úspěšné absolvování předmětu je nutné úspěšně splnit kontrolní test ze základních pojmů, vypracovat seminární práci, úspěšně splnit souhrnný test a úspěšně obstát v ústní zkoušce.

Pedagogická psychologie KPS/RPEPS- předmět je povinný pro studenty oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět se mimo jiné zabývá osobností dítěte a učitele.

K jeho úspěšnému ukončení je nutné složit zkoušku v podobě kombinované zkoušky a seminární práce.

Vývojová psychologie KPS/RVYPS- předmět je nabízen historickým a přírodovědným studiím, matematickým oborům, specializacím v pedagogice a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Posлуhač získá základní souhrn poznatků mimo jiné z oblasti integrační periody, psychických deprivací, vývoje řeči, geneze osobnosti a sebepojetí.

Předmět je zakončen kombinovanou zkouškou v podobě písemného testu a ústní zkoušky.

Sociální interakce a komunikace KPS/SIK- předmět je nabízen přírodovědným a historickým studiím a není nabízen studentům oboru Učitelství pro mateřské školy.

Předmět je veden interaktivní formou výuky a hlavním úkolem předmětu je zejména aktivní aplikace všech teoretických poznatků z obecné a zejména sociální psychologie do praxe.

Po absolvování kurzu pozná posluchač, jak být úspěšný v povolání učitele, ale i mezilidských vztazích, čímž se vyhnete velmi častému syndromu vyhoření a pocitům neúspěšnosti.

Předmět je veden zejména formou seminářů, které jsou vedeny zejména interaktivními způsoby výuky. Studenti si vlastními prezentacemi vyzkouší své komunikační dovednosti, dále schopnost vést ostatní k týmové spolupráci a aplikovat teoretické znalosti do praxe. V rámci semináře je též možné vyučovat pod supervizí jednu hodinu vybraného předmětu na plzeňské základní škole.

Součástí kurzu je bloková přednáška, která není rozvrhována a uskuteční se v průběhu semestru po domluvě se studenty.

Podmínkou absolvování předmětu je povinná účast na hodinách a podíl na přípravě a následná prezentace vybraného tématu na semináři.

Příloha č. 2 Rozhovory s učitelkami v mateřské škole v Třemošné**ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ**

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely):

Věk:

Délka praxe:

Nejvýše dosažený stupeň vzdělání a kde:

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

- 1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?
Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- 2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- 3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OMJ? Prosím, popište (zdůvodněte).
- 7) Považujete svojí profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte, pokud ne, uveďte proč.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity atd.) a zohledňujete nějakým způsobem přípravu pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému postavení proces se začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- 10) Co by jste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v této oblasti?

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti

- 1) Kolik let s dítětem pracujete?

- 2) Jakým jazykem dítě mluvilo, když do vaší třídy nastoupilo?

- 3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

- 4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- 5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?

- 6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte v kolektivu třídy MŠ?

- 7) Pocítila jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- 8) Shledáváte v rámci procesu začleňování nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, zdůvodněte, prosím.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely): **ROZHOVOR č. 1 Alexander, Larisa, předškolní třída**

Věk: 42

Délka praxe: 6

Nejvyšší dosažené vzdělání a kde: FF ZČU v Plzni, SPgŠ v Karlových Varech

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?

Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne

2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- U příbuzného jazyka, kde alespoň trochu rozumím, tak ano, nikdy jsem se nesečkala, že by dítě úplně neumělo česky. Jde o intuitivní chování. Budu hledat

způsob dorozumění. Ale nenavazují na teoretické znalosti, prostě si musím způsob najít.

3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Za pomoci asistenta ano, bez něj si to nedovedu představit.

4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?

- Ne, děti vidí, jen nedostatky v řeči a vnímají některé odlišnosti, ale více to nevnímají. Multikulturní blok není, pak by to bylo informačně přínosné. Zatím jen zájem od jiných dětí, že někdy řeknou něco tak jinak, že si všimnou odlišnosti. Spíše až v pozdějším věku. Teď jen zájem o informace, určitě ne kulturní obohacení.

5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?

- Ne.

6) Jaké strategie, postupy využíváte při práci začleňování dítě s OMJ? Prosím, popište (zdůvodněte).

- Nebylo potřeba hledat strategie.

7) Považujete svojí profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?

- Nedovedu si představit, zda by mi více seminář pomohl a nebo zda mi stačí, to co umím a je mi to dostačující, nedokážu posoudit, zda by to bylo lepší. Člověk si musí poradit.

8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity atd.) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, zdůvodněte, prosím.

- Ne, neměla jsem dítě, u kterého by to bylo třeba. Jinak bych pomoc hledala, ale nebylo potřeba. Mám jazykovou vybavenost na ruský jazyk, jsem schopná se se slovanským jazykem částečně dorozumět.

9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?

- Ne, v mateřské škole jsem krátce. Při studiu jsme se problematikou menšin nezabývali. Maturovala jsem v r. 1993 a problematika nebyla aktuální.

10) Co by jste potřebovala jako pedagog pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?

- Ted' nic, vystačí mi znalosti, které mám. Zatím více nepotřebuji, až by to nastalo, situace by byla jiná. Například, když se nedomluví, tak nemám představu, jak postupovat. Při práci s předškoláky mi už do třídy přijdou děti, které minimálně 2 roky MŠ navštěvovaly. A ke mně se dostanou už začleněné děti s dostatečnou úrovní českého jazyka.

11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky a mezery v této oblasti?

- Nejdřív něco pořádně vyzkoušet a promyslet a pak až danou věc uzákonit, a ne uzákonit a pak až řešit, že v praxi to nefunguje a řeší se problémy. A zjistí se, že to nemá ten efekt, který to mělo mít. Měli by se k problematice vyjádřit odborníci, kteří o problematice něco ví a neorientovat se jen na západní, zahraniční věci, odkud si přineseme vzor, ale máme úplně jiné podmínky.

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Ne.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti – Alexander, Larisa

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- S oběma první.

2) Jakým jazykem dítě mluví, když do vaší třídy nastoupilo?

- Oba česky.
- 3) V kolika letech si dítě osvojilo český jazyk?
- Nevím, do mé třídy přišli česky hovořili.
- 4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?
- Oba bez problémů.
- 5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?
- Chlapec se nechtěl začleňovat do společných činností, výmluvy na bolesti, bolesti ho nohy, je malinkatý a podobně. S dětmi měl více konfliktů, mírný egoismus. Během jednoho roku výrazné zlepšení a spolupráce velmi dobrá.
 - Larisa bez problémů
- 6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte v kolektivu třídy MŠ?
- Běžný chlapec
 - Larisa je povahově velmi ochotná, empatická, zodpovědná.
- 7) Pocítla jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem?
- Chlapci se nechtělo pracovat na řízených činnostech, zpočátku negativismus.
 - Žádné.
- 8) Shledali jste v rámci procesu začlenění nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- Žádné problémy nenastaly.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouzí jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely): **ROZHOVOR č. 2 Alexander, nástup do MŠ**

Věk: 48

Délka praxe: 17

Nejvýše dosažené vzdělání a kde: SPgŠ Stříbro

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

1))Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?
Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.

2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ano.

3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Ano.

-
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Ne.
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OJM? Prosím, popište, (zdůvodněte).
- Mluvit česky, učitel pouze opravuje správnost řeči, rozvíjet dále slovní zásobu.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Ne. Více bych potřebovala literaturu k samostudiu, ráda bych absolvovala semináře.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity, atd.) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- Ano, více jazykových chviliek, více komunikace s tímto dítětem, rozhovory, říkanky.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Nemohu, děti s OMJ jsem během své praxe neměla, nárůst těchto dětí na třídě nastal až v současné době. Letos máme v mateřské škole největší počet dětí cizinců za celou mojí praxi.
- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- Menší počet dětí ve třídě, nabídka semináře.
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky v této oblasti?
- Menší počet dětí ve třídě, popřípadě více učitelek na třídu.

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Ne.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti - Alexander

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- 1 rok, pracovala jsem s ním po nástupu do MŠ.

2) Jakým jazykem dítě hovořilo, když do vaší třídy nastoupilo?

- Český mluvil s menší slovní zásobou, hodně komunikoval, byl znát jiný přízvuk, nepožíval vadnou řeč (pouze jiný přízvuk).

3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

- Stále měl nedostatky v komunikaci

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- Z hlediska dítěte s OMJ dobře.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?

- Dobře, ostatní děti vnímaly chlapce z hlediska dítěte s OMJ normálně.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte s OMJ v kolektivu třídy MŠ?

- Nic.

7) Pocítala jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Dítě nemělo problémy.

8) Shledala jste v rámci procesu začlenění nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.

- Rodina byla velmi přizpůsobivá, bez problémů. Rodiče se zajímali i o to, jak dítě prospívá.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely): **ROZHOVOR č. 3., Larisa, 1. rok v MŠ**

Věk: 45

Délka praxe: 26

Nejvyšší dosažené vzdělání a kde: Střední pedagogická škola v Karlových Varech

1. část část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

- 1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?
Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.
- 2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ne.
- 3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Ne.
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Nemám, nezaznamenala jsem.
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- Nepoužívám nic.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Ano.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity) a zohledňujete nějakým způsobem, pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- Ne.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Dříve nebyli cizinci v MŠ, dnes je jich více, ale rodí se v ČR, tak česky mluví od narození.
- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- Nic.
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v této oblasti?
- Nic, jsem spokojená.
- 12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Nic.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti - Larisa

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- Od nástupu do MŠ.

2) Jakým jazykem dítě mluvilo, když do vaší třídy nastoupilo?

- Česko – rusky.

3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

- Ve třech letech.

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- Při všech aktivitách aktivní.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?

- Stejně, jako u ostatních.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte v kolektivu třídy MŠ?

- Občas vyprávěla, jaké to mají na Ukrajině jiné, jaké zvyky a pod.

7) Pocítila jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Zpočátku trochu ostych, později vše v pořádku.

8) Shledali jste v rámci procesu začleňování nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.

- Žádný nenastal.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely): **ROZHOVOR č. 4. Alexander, první rok v MŠ**

Věk: 58 let

délka praxe: 39 let

Nejvyšší dosažené vzdělání a kde: SPgŠ Stříbro

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?
Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.

2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ano.

3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Ano.
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Ne.
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OMJ? Prosím, popište (zdůvodněte).
- Protože již navštěvoval Dětský klub mluvil celkem dobře, občas bylo nutno jej opravovat.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující? Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Semináře.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím zdůvodněte.
- Více jazykových chviliek, komunikace s dítětem.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Ne.
- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- Semináře.
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v této oblasti?
- Menší počet dětí na třídách.
- 12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Ne.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti – Alexander.

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- Pracovala jsem s ním při jeho nástupu do MŠ, to je ve školním roce 2015/2016.

2) Jakým jazykem dítě mluví, když do vaší třídy nastoupilo?

- Český, jen jiný přízvuk.

3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

- Myslím, že ve třech letech základy.

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- V kolektivu třídy byl oblíben, adaptace bez problémů.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte do kolektivu třídy?

- Bez problémů.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte s OMJ v kolektivu třídy MŠ?

- Neuvědomuji si přínos, který by byl spjatý s dítětem z cizí země.

7) Pocítila jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Ne.

8) Shledali jste v rámci procesu začleňování nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.

- Ne. Spolupráce s rodiči byla vždy bez problémů.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mé účely) **ROZHOVOR č. 5. Larisa, první rok v MŠ**

Věk: 42 let

Délka praxe: 20 let

Nejvyšší dosažené vzdělání a kde: Bc. České Budějovice

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?

Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.

2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ano.

3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

-
- Ano.
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Při tématu Mezinárodní den dětí jsme se dozvěděli od Larisy o její rodné zemi, jejich zvycích, jak se co řekne v jejich jazyce, snažila se nás naučit jednoduchá slovíčka a přinesla ochutnat speciality ukrajinské kuchyně.
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OJM? Prosím, popište (zdůvodněte).
- Nepoužívám.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Ano.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity atd.) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.
- Ne.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Ne.
- 10) Co byste potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- Nic.
- 11) Co by jste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v této oblasti?
- Nic.

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Nic.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti - LARISA

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- První rok při nástupu a pak další rok v mé třídě pokračovala.

2) Jakým jazykem dítě mluvílo, když do vaší třídy nastoupilo?

- Rusky, částečně česky, přiměřeně věku.

3) V kolika letech si dítě osvojilo český jazyk?

- 4-5 let.

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- Bezproblémově, má staršího sourozence, který již navštěvoval MŠ.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte do kolektivu třídy?

- Běžné začlenění do kolektivu.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte s OMJ v kolektivu třídy MŠ?

- Jiná mentalita, kultura, zvyky, tradice, nová slova.

7) Pocítila jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Ne.

8) Shledali jste v rámci procesu začlenění nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, zdůvodněte.

- Někdy rodiče neporozuměli, co po nich chceme, ale vždy jsme se domluvili.

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (jen pro mojí potřebu) **ROZHOVOR č. 6. Anife**

Věk: 50 let

Délka praxe 25 let

Nejvýše dosažené vzdělání a kde: SPgŠ Stříbro

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?

Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.

2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ano.

3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Částečně.
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Pozitivní přínos, děti poznaly jiné národnosti, jinou kulturu, mohou porovnávat. Vedlo je to k hledání nových informací.
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OMJ? Prosím, popište (zdůvodněte).
- Individuální přístup. Práce s obrázky, knihy, individuální rozhovor.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Myslím si, že můj přístup byl dostačující.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (aktivity, činnosti) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím zdůvodněte.
- V době nástupu dítěte do MŠ Ano. Více obrázků, aby dítě pochopilo o čem je řeč.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Ne.
- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- V tomto konkrétním případě nic.
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v dané oblasti?
- Menší počet dětí na třídách – v případě více dětí z cizích zemí, kteří neovládají jazyk.

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Ne.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné? Myslím si, že tyto děti potřebují individuální přístup v oblasti rozvoje řeči. Spíše individuální návštěvu – logopeda, nebo jen někoho, kdo jazyk dobře ovládá.“

2. část informace ke konkrétnímu dítěti - Anife

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- Po dobru tří let.

2) Jakým jazykem dítě mluvilo, když do vaší třídy nastoupilo?

- Částečně česky.

3) V kolika letech si dítě s OMJ osvojilo český jazyk?

- V šesti letech stále přetrvávají problémy – a to časování, skloňování, rody.

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- Vzhledem k tomu, že dítě nastoupilo do MŠ ve třech letech nebyly problémy se začleněním. Vrstevníci také řeč ještě plně neovládali.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?

- Začlenění proběhlo celkem bez problémů, bylo pouze třeba dětem vysvětlit, že dívka pochází z jiné země. Mluví jinou řečí a nejí některá jídla.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte v kolektivu třídy MŠ?

- Děti do určité míry poznaly i způsob života v jiných zemích.

7) Pocítala jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Ne.

8) Shledali jste v rámci procesu začlenění nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte.

- Menší problém při komunikaci s rodiči, ne vždy všemu hned rozuměli. Bylo třeba podrobněji vysvětlovat – spíše neznalost poměrů.
- Dívka nejí vepřové maso – je třeba na to stále myslet (náboženské důvody).

ROZHOVOR PRO UČITELKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE V TŘEMOŠNÉ

Milé učitelky mateřské školy,

Jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Západočeské univerzitě v Plzni. K úspěšnému dokončení mého studia patří vypracování bakalářské práce na téma: „Integrace dětí cizinců z hlediska profesní přípravy pedagoga mateřské školy v Plzeňském kraji“ a jednou z metod výzkumného šetření je forma rozhovoru o který bych Vás touto cestou ráda požádala.

Otázky budou zpracovány a použity pouze pro účely mé práce, budou anonymní a čestně prohlašuji, že informace z rozhovorů získané budou použity s ohledem na ochranu osobních údajů a citlivých informací Vás i dětí, kterých se rozhovory budou týkat. Citlivé informace nikde nebudou zveřejněny a posouží jen jako podklad pro vypracování mé práce.

Velice Vám děkuji za Vaši ochotu, čas a spolupráci.

Iniciály (pouze pro mé účely) **ROZHOVOR č. 7. Anife**

Věk: 44

Délka praxe: 14let

Nejvyšší dosažené vzdělání a kde : SPgŠ Stříbro

1. část vztahující se k profesní přípravě pedagoga na děti s OMJ

- 1) Navštívila jste workshop, seminář, kurz, který by Vám pomohl při práci s cizinci?
Pokud ano, jaký a v čem byl jeho přínos.

- Ne.
- 2) Jsou učitelé podle Vás úspěšní při vytváření aktivní slovní zásoby a jazykových dovedností?

- Ano.
- 3) Je školní prostředí mateřské školy schopno kompletně rozvíjet komunikativní dovednosti v druhém jazyce?

- Ne.
- 4) Máte konkrétní případ pozitivního přínosu dítěte cizince ve třídě, popřípadě jaké potíže či rizika jste zaznamenala?
- Děti se setkávají s rozdílností – vzhledu, kultury, jazyka. Rozvíjí ohleduplnost, toleranci...
- 5) Absolvovala jste předmět, seminář, nebo přednášku ze svého studia, nebo jiného typu přípravy na pedagogické povolání, který by se věnoval této problematice?
- Ne.
- 6) Jaké strategie, postupy využíváte při začleňování dětí s OJM? Prosím, popište (zdůvodněte).
- Pouze vysvětlím odlišnost, aby děti chápaly. Potom s dítětem pracuji, jako se všemi ostatními. Zaměřím se na „nedostatky“ (jazyk) jako u ostatních.
- 7) Považujete svoji profesní přípravu při práci s dětmi s OMJ za dostačující. Pokud ano, prosím, zdůvodněte. Co by jste změnila, dělala jinak?
- Ano.
- 8) Přizpůsobujete Vaši přípravu (činnosti, aktivity) a zohledňujete nějakým způsobem pokud máte ve třídě dítě s OMJ? Pokud ano, prosím zdůvodněte.
- Ne, snažím se dítě přirozeně začlenit mezi ostatní. Maximálně dělám všechno pro to, aby dítě pochopilo, co od dětí chci.
- 9) Můžete porovnat, vzhledem ke svému pedagogickému působení proces začleňování dětí cizinců na začátku vaší praxe a dnes?
- Mám na to názor a přístup pořád stejný. Na začátku mé praxe jsem cizince neměla.
- 10) Co byste jako pedagog potřebovala pro efektivnější práci s touto cílovou skupinou?
- Možná by pomohla intenzivnější logopedická práce a aby dítě co nejvíce rozumělo.
- 11) Co byste uvítala od nadřízených orgánů, jako zřizovatelů, školského úřadu, MŠMT...? Kde shledáváte zásadní nedostatky, mezery v dané oblasti?

- Z mé zkušenosti mě nic nenapadá.

12) Je něco, co byste očekávala ze strany nadřízených orgánů v rámci začlenění cizinců a novely zákona a nestalo se tomu tak?

- Ne.

„Prostor pro doplnění co dalšího Vás napadne ke sledovanému tématu. Máte tip na otázku, kterou by jste mi chtěla zodpovědět a myslíte si o ni, že by pro mě její zodpovězení bylo přínosné?“

2.část informace ke konkrétnímu dítěti - Anife

1) Kolik let s dítětem pracujete?

- Pracuji s Anife od doby nástupu až do dnes, to je po dobu tří let.

2) Jakým jazykem dítě mluvilo, když do vaší třídy nastoupilo?

- Turecky a částečně česky.

3) V kolika letech si dítě osvojilo český jazyk?

- Postupně.

4) Popište jakým způsobem se dítě s OMJ začleňovalo?

- Začleňování bylo přirozené, jako u jakékoliv jiné klidnější holčičky.

5) Popište jak probíhalo začlenění dítěte s OMJ do kolektivu třídy?

- Neupozorňovala jsem na to, že je z jiné země. Děti jí braly jako kamarádku, která se musí jen naučit mluvit jako my, aby si dobře rozuměly.

6) Co považujete za největší přínos konkrétního dítěte s OMJ v kolektivu třídy MŠ?

- Děti se nepatrně, její vliv nebyl tak silný, seznámily s jiným jazykem, jinou kulturou, stravovacími zvyklostmi - nejlí vepřové maso z náboženských důvodů.

7) Pocítla jste nějaký problém, obtíže při práci s dítětem s OMJ?

- Pouze v oblasti jazyka – časování, skloňování, ženský a mužský rod.

8) Shledali jste v rámci procesu začleňování nějaké obtíže, problémy? Pokud ano, prosím, zdůvodněte?

- Pouze dbát na stravu bez vepřového masa. A otázka dorozumění se. Rodiče nemluví plyně česky, občas obtížně chápou. Bratr rozumí nejlépe. Nikdy nebyl výrazný problém. Respektují náš přístup.

Příloha č. 3 Souhlas k vypracování kazuistik pro podklady k bakalářské práci

Níže podepsané osoby udělují souhlas k tomu, aby Michaela Koppová využila informace získané pro potřeby bakalářské práce vypracovávané v rámci studia na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni dle zákona 101/ 2000 Sb.

Informace budou použity výlučně pro potřebu této práce.

Byli jsme informováni, že kazuistiky budou zcela anonymní, jména budou pozměněna a citlivá data budou použita jen pro potřeby vyhotovení kazuistik a nikde jinde nebudou použita a zveřejněna s ohledem na ochranu práv osobnosti dětí a jejich zástupců.

Třemošné, dne: podpis zákonného zástupce:

Příloha č. 4 Čestné prohlášení

Já, níže podepsaná, Michaela Koppová, čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vyhotovila za plného souhlasu rodičů dětí a rodiče byli informováni, že kazuistiky budou zcela anonymní, jména budou pozměněna a citlivá data budou použita jen pro potřeby vyhotovení kazuistik a nikde jinde nebudou použita a zveřejněna s ohledem na ochranu práv osobnosti dětí a jejich zástupců.

V Třemošné, dne:

Michaela Koppová

Příloha č. 5 Souhlas k nahrávání rozhovoru

Níže podepsané osoby udělují souhlas k tomu, aby Michaela Koppová využila pro potřeby rozhovoru nahrávání. Jsme obeznámeni se situací, že se nebude jednat o doslovný přepis a získané informace budou použity výlučně pro potřeby bakalářské práce vypracovávané v rámci studia na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni .

Byli jsme informováni, že rozhovory budou zcela anonymní, jména nebudou uvedena a citlivá data budou použita jen pro potřeby vyhotovení rozhovoru, kazuistik a nikde jinde nebudou použita a zveřejněna s ohledem na ochranu práv osobnosti dětí, jejich zástupců a pedagogů.

V Třemošné, dne: podpis učitelek: